

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN KARIYER KAYGILARINDA
MESLEKİ KARARSIZLIK VE AKILCI OLMAYAN
İNANÇLARIN ROLÜ

Ziya DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2023

©2023-Ziya DEMİR

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN KARIYER KAYGILARINDA
MESLEKİ KARARSIZLIK VE AKILCI OLMAYAN
İNANÇLARIN ROLÜ

THE ROLE OF OCCUPATIONAL INSTABILITY AND
INSTALLED BELIEF IN HIGH SCHOOL STUDENTS'
CAREER CONCERNS

Hazırlayan

Ziya DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

KIRŞEHİR-2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisansöğrencisi, Ziya DEMİR tarafından hazırlanan “*Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarında Mesleki Kararsızlık ve Akılcı Olmayan İnançların Rolü*” adlı tez çalışması ..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği ile **YÜKSEK LİSANSTEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman.....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

Jüri Başkanı.....(İmza)

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Üye.....(İmza)

Dr. Öğr. Gör. Dilek AVCI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2023.

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.././2023

Ziya DEMİR

İmza

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN KARIYER KAYGILARINDA MESLEKİ KARARSIZLIK VE AKILCI OLMAYAN İNANÇLARIN ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Ziya DEMİR

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

2023 – (xiv + 89)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Jüri

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Dr. Öğr. Gör. Dilek AVCI

Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarının incelendiği bu çalışmada mesleki kararsızlık, akılcı olmayan inançlar, cinsiyet ve okul türü değişkenlerinin kariyer kaygısını yordama güçlerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılı içerisinde İstanbul ili Ataşehir, Kadıköy, Maltepe, Pendik, Sultanbeyli ve Tuzla ilçelerindeki 11 farklı ortaöğretim kurumunda öğrenim gören 563 (316 kız, 247 erkek) lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada katılımcılara ait kişisel bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, kariyer kaygısını belirlemek amacıyla Çetin-Gündüz ve Nalbantoğlu-Yılmaz (2016) tarafından geliştirilen “Kariyer Kaygısı Ölçeği”, mesleki kararsızlık düzeylerini belirlemek amacıyla Çakır (2004) tarafından geliştirilen “Mesleki Karar Envanteri” ve akılcı olmayan inanç düzeylerini belirlemek amacıyla Yılmaz-Erdem ve Bilge (2008) tarafından geliştirilen “Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin istatistiksel analizi için SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için t testi; kariyer kaygısı düzeylerinin, okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Araştırmanın diğer bağımsız değişkenleri olan mesleki kararsızlık ve akılcı olmayan inançların kariyer kaygısının yordayıp yordamadığını ortaya koymak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Ayrıca cinsiyet ve okul türü değişkenleri de Dummy (kukla) değişken olarak regresyon analizinin içine dahil edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda lise öğrencilerinin kariyer kaygılarında cinsiyet ve okul türü değişkenleri açısından anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yapılan çoklu regresyon analizine göre mesleki kararsızlık, akılcı olmayan inançlar, cinsiyet ve okul türü değişkenlerinin kariyer kaygısını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Kararsızlık, Akılcı Olmayan İnançlar, Kariyer Kaygısı, Lise Öğrencileri.

ABSTRACT

THE ROLE OF OCCUPATIONAL INSTABILITY AND INSTALLED BELIEF IN HIGH SCHOOL STUDENTS' CAREER CONCERNS

M.Sc.Thesis

Preparer: Ziya DEMİR

Advisor: Asst. Prof. Dr. Ertuğrul TALU

2023 – (xiv + 89)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Educational of Sciences Department

Guidance and Psychological Counseling Science

Jury

Asst. Prof. Dr. Ertuğrul TALU

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Asst. Prof. Dr. Dilek AVCI

In this study, which examines the career anxieties of high school students, it is aimed to reveal the predictive power of career indecision, irrational beliefs, gender and school type variables. The study group of the research consists of 563 (316 girls, 247 boys) high school students studying in 11 different secondary education institutions in the provinces of Atşehir, Kadıköy, Maltepe, Pendik, Sultanbeyli and Tuzla in the 2021-2022 academic year. In the study, "Personal Information Form" prepared by the researcher to collect personal information of the participants, "Career Anxiety Scale" developed by Çetin-Gündüz and Nalbantoğlu-Yılmaz (2016) to determine career anxiety, "Professional Decision Inventory" developed by Çakır (2004) to determine occupational indecision levels and "Relationship Irrational Decision Inventory" developed by Yılmaz-Erdem and Bilge (2008) Irrational Beliefs were used. SPSS 25 package program was used for the statistical analysis of the data obtained within the scope of the research. To determine whether the career anxieties of high school students differ significantly by gender, t-test; Analysis of variance (ANOVA) was conducted to determine whether career anxiety levels differ significantly according to the school type variable. Multiple regression analysis was conducted to reveal whether career indecision and irrational beliefs, which are the other independent variables of the study, were predictive of career anxiety. In addition, gender and school type variables were also included in the regression analysis as dummy variables. As a result of the analysis, it was concluded that there was a significant difference in the career anxiety of high school students in terms of gender and school type variables. In addition, according to the multiple regression analysis, it was seen that career indecision, irrational beliefs, gender and school type variables predicted career anxiety significantly.

Keywords: Professional Indecision, Irrational Beliefs, Career Anxiety, High School Students.

ÖNSÖZ

Bu araştırma lise son sınıf öğrencileri arasında sıklıkla rastlanılan problemlerden biri olan kariyer kaygısının, mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ile olan ilişkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu ilişkinin ortaya konulmasının lise son sınıf öğrencilerinin kariyer kaygı durumları ve kariyer gelişimi çalışmaları alanına önemli katkılar sağlayacağı ve gelecekte yapılacak araştırmalara kaynaklık teşkil edebileceği düşünülmektedir.

Tezimi hazırlama sürecinde benden desteğini esirgemeyen, yalnız hissettiğimde ve yolumu kaybettiğimde fikirleri ve önerileri ile yeni yollar açan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU'ya, lisans dönemimden bu yana bana kattığı sayılamayacak kadar kıymetli değerler için hayatımda tanıdığım en iyi rol model Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT'a teşekkür ediyorum.

Yüksek Lisans sürecimde her zaman yanımda olup önümdeki engelleri açan arkadaşlarım Mert Eren ALTINIŞIK, Ali AKTAŞ, Hamdi Can UYANIK Zeynep ATASOY KARAKAYA, Tunahan KARGI, Rabia ARZUMAN ve Kadiriye TAŞDEMİR'e teşekkür ediyorum.

Tez sürecinde yaşadığım kaygı ve stres başta olmak üzere tüm duygularıma ortak olan evliliğimizin ilk ayında tez yazma sürecime gösterdiği anlayış ve sabır için canım eşim Hasret DEMİR'e teşekkür ederim.

Eğitim-Öğretim hayatımın her anında varlığını hissettiğim, her zaman bana başarabileceğimi hissettiren, eğitim ve aydınlık aşığı Ablam Ayşe BAKIRCIALIOĞLU ve Annem Emine DEMİR'e her an yanımda oldukları için teşekkür ederim.

Son olarak zamanlarını ayırıp, düşünce ve duygularını paylaşan sevgili öğrencilere teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLOLAR LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiv
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ.....	5
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	6
1.3. SINIRLILIKLAR.....	6
1.4. VARSAYIMLAR.....	6
1.5. TANIMLAR.....	6
BÖLÜM II.....	8
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
2.1. KARİYER	8
2.1.1. Kariyer Kavramı	8

2.1.2. Kariyer Seçimini/Gelişimini Açıklayan Kuramlar.....	9
2.1.2.1. Özellik Faktör Kuramı.....	9
2.1.2.2. Holland'ın Tipoloji Kuramı.....	10
2.1.2.3. Ginzberg ve Arkadaşlarının Mesleki Gelişim Kuramı.....	12
2.1.2.4. Super'ın Yaşam Boyu Mesleki Gelişim Kuramı.....	13
2.1.2.5. Alfred Adler'in Kariyer Gelişim Kuramı.....	14
2.1.2.6. Roe'nun İhtiyaç Kuramı.....	15
2.1.2.7 Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı.....	16
2.2.KAYGI.....	17
2.2.1. Kaygı Kavramı.....	17
2.2.2. Kaygı Çeşitleri	18
2.2.2.1. Durumluk Kaygı.....	18
2.2.2.2. Sürekli Kaygı.....	18
2.2.3. Kaygı İle İlgili Kuramlar.	18
2.2.3.1. Psikanalitik Kuram.....	18
2.2.3.2. Davranışçı Kuram.....	19
2.2.3.3. Bilişsel Kuram.....	19
2.2.3.4. Varoluşçu Kuram.....	20
2.2.3.5. Biyolojik Kuram.....	20

2.3. KARİYER KAYGISI.....	21
2.4. MESLEKİ KARARSIZLIK	22
2.5. MESLEK SEÇİMİNE İLİŞKİN AKILCI OLMAYAN İNANÇLAR.....	22
2.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	23
2.6.1 Kariyer Kaygısı İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	23
2.6.2. Kariyer Kaygısı İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	28
2.6.3. Mesleki Kararsızlık İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	30
2.6.4. Mesleki Kararsızlık İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	33
2.6.5. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar İle İlgili Yurt	
İçinde Yapılan Araştırmalar	35
2.6.6. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar İle İlgili Yurt	
Dışında Yapılan Araştırmalar	37
BÖLÜM III	41
3. YÖNTEM	41
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	41
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	41
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	43
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	43
3.3.2. Kariyer Kaygısı Ölçeği (KKÖ).....	43
3.3.3. Mesleki Karar Envanteri (MKE).....	44
3.3.4. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği	
(MSAOİÖ).....	44

3.3.5. İşlem Yolu.....	45
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	45
BÖLÜM IV.....	47
4. BULGULAR	47
4.1. Lise Öğrencilerinde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklaşmasına Yönelik Bulgular	48
4.2. Lise Öğrencilerinde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Okul Türü Değişkenine Göre Farklaşmasına Yönelik Bulgular	49
4.3. Kariyer Kaygısı, Aile Etkisine Yönelik ve Meslek Seçimine Yönelik Alt Boyutları İle Mesleki Kararsızlık ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Değişkenleri Arasındaki İlişkiler	53
4.4. Mesleki Kararsızlık, Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar, Cinsiyet ve Okul Türü Değişkenlerinin Kariyer Kaygısı, Aile Etkisine Yönelik ve Meslek Seçimine Yönelik Alt Boyutlarını Yordama Gücüne İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları	54
4.4.1. Kariyer Kaygısı Aile Etkisine Yönelik Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Çoklu Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular.....	54
4.4.2. Kariyer Kaygısı Meslek Seçimine Yönelik Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Çoklu Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular.....	55
4.4.3. Kariyer Kaygısı Toplam Puanının Açıklanmasına Yönelik Yapılan Çoklu Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular	55

BÖLÜM V	57
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57
5.1. TARTIŞMA.....	57
5.1.1. Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarının Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	57
5.1.2. Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarının Okul Türüne Göre Farklılaşması.....	59
5.1.3. Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarının Mesleki Kararsızlık, Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar, Cinsiyet ve Okul Türü Tarafından Yordanması	60
5.2. SONUÇ	62
5.3. ÖNERİLER.....	62
KAYNAKÇA.....	65
EKLER.....	78
Ek-1. Milli Eğitim Bakanlığı Anket İzni.....	79
Ek-2. Valilik Oluru.....	80
Ek-3. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu İzni.....	81
Ek-4 .Kariyer Kaygısı Ölçeği İzni.....	82
Ek-5. Mesleki Karar Envanteri İzni.....	83
Ek-6. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği İzni....	84
Ek-7. Kişisel Bilgi Formu.....	85
Ek-8. Kariyer Kaygısı Ölçeği.....	86

Ek-9. Mesleki Karar Envanteri.....	87
Ek-10. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği.....	88
ÖZ GEÇMİŞ.....	89

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1. Holland Tip Özellikleri ve Meslek Önerileri	12
Tablo 2.2. Meslek Grupları.....	16
Tablo 3.1. Araştırma örneklemeine ilişkin demografik bilgiler	42
Tablo 4.1. Sürekli değişkenlere (kariyer kaygısı, mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar) ilişkin betimsel istatistikler	47
Tablo 4.2. Lise Öğrencilerinde Kariyer Kaygısının Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları	48
Tablo 4.3. t-Testi Sonuçları	48
Tablo 4.4. Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	50
Tablo 4.5. Kariyer Kaygısı Toplam Puan Ortalamasının Okul Türüne Göre Çoklu Karşılaştırma Değerleri.....	51
Tablo 4.6. Kariyer Kaygısı Meslek Seçimine Yönelik Alt Boyut Puan Ortalamasının Okul Türüne Göre Çoklu Karşılaştırma Değerleri	51
Tablo 4.7. Korelasyon Analizi Sonuçları	53
Tablo 4.8. Kariyer Kaygısı Aile Etkisine Yönelik Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Doğrusal Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	54
Tablo 4.9. Kariyer Kaygısı Meslek Seçimine Yönelik Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Doğrusal Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	55
Tablo 4.10. Kariyer Kaygısı Toplam Puanının Açıklanmasına İlişkin Doğrusal Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Holland'ın altı kişilik tipi	11
Şekil 2. Mesleki gelişim dönemleri ve alt basamakları	13

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
One Way ANOVA	Analysis Of Variance (Tek Yönlü Varyans Analizi)
η^2	Eta Kare
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)
TDK	Türk Dil Kurumu
KKÖ	Kariyer Kaygısı Ölçeği
MKE	Mesleki Karar Envanteri
MSAOİÖ	Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sayıtları, sınırlılıkları ve araştırma konusu ile ilgili tanımlara yer verilmiştir.

Her gelişim döneminin belli başlı temel özellikleri vardır. Bu dönemlere özgü temel özelliklere bağlantılı olarak ortaya çıkan gelişimsel görevlerin yerine getirilmesinde ortaya çıkan sorunlar bir diğer gelişim dönemini etkileyebilir (Santrock, 2015). Birey yaşamı boyunca birçok seçenekle karşı karşıya gelmekte ve bu seçenekler arasında seçimlerde bulunmaktadır. Bireyin yaşamının nasıl şekilleneceği üzerinde etkili olan seçimlerden birisinin de meslek tercihi olduğu söylenebilir. Çünkü karar kılınan meslek bireyin kariyer sürecinde çalışacağı ortamı, ekonomik kazancının hangi düzeyde olacağını ve iş ortamında kimlerle beraber çalışacağını belirlemektedir. Bunun yanında seçilen meslek kişinin hayata bakış açısını, hobilerini, ilgi ve değerlerini biçimlendirici etkilere sahiptir (Kuzgun, 2000). Meslek, kişinin eğitimi aldığı veya yapabileceği becerisine sahip olduğu etkinlikler iken iş ise şartların olduğu zaman diliminde bireylerin benzer uğraşlar etrafında toplandığı ortak etkinlikler olarak tanımlanmıştır (Coşgun, 2019). Önceleri bireylerin meslek seçimi yaşamın belirli bir döneminde sıklıkla geri dönülemez bir tercih olurken artık günümüzde kariyer gelişimi ve süreç boyutlu hale gelmiştir (Kuzgun, 2008). Bu dönemde bireyler kendilerini tanıma sürecinde olmaları nedeniyle süreç sancılı geçebilmektedir. Bireyler kendilerini tanıma sürecine girdiklerinden dolayı düşünceli ve merak doludurlar. Bu durum nedeniyle de yetenek, ilgi ve değerlerini farkederken bir yandan da oldukça gergin ve kaygılı bir dönem yaşayabilmektedirler (Siyez, 2019).

Karar kelimesinin sözlükteki anlamı “bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı” şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldırım, 2014). Karar verme davranışı doğal olarak her an yaşamın içinde yer alan günlük veya gün aşırı, sıradan veya karmaşık irili ufaklı tüm kararları içeren bir süreç olarak ifade edilebilir (Arslan ve Demir, 2020; Atan ve Altan, 2020). Karar verme durumu hali hazırda bulunan alternatifler içerisinde bireyin kendisi için en uygun olanı tercih etmesi şeklinde ifade edilmektedir. Birey yaşamın her anında doğal olarak karar verme durumunda kalmaktadır. Birey karar alırken bazen farkında olurken bazen de farkında olmadan karar alabilmektedir (Yarman ve Ünal, 2015). Bireyin yaşamı boyunca çeşitli dönemlerde aldığı kararlar düşünüldüğünde önemli

dönemlerden birisinin de mesleki karar verme dönemi olduğu söylenebilir. Birey, mesleki karar verme döneminde, kendisi için doğru seçeneklerin neler olduğuna karar veremiyorsa, verdiği kararlar sıklıkla değişime uğruyor ve net bir karar vermekte zorlanıyorsa mesleki kararsızlık yaşıyor denilebilir (Kuzgun, 2017).

Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğünde (2023) kariyer kavramı, “bir meslekte zaman ve çalışmayla elde edilen aşama, başarı ve uzmanlık” şeklinde geçmektedir. Alanyazın incelendiğinde kariyer kavramı Roe (1956) tarafından kaleme alınan “Meslekler Psikolojisi” isimli kitapta yer almaktadır. Kariyer kavramının gelişim sürecine 1951 ve 1957 yılları arasındaki yoğun ve ciddi bilimsel çalışmaların öncülük ettiği söylenebilir (Aytaç, 2005). Kariyer, Cramer, Herr ve Niles (2004) tarafından “bireyin yaşamının tümünü içerisine alan, bireyin yaşam rollerinin etkileşimi doğrultusunda meydana gelen ve belirli bir gelişim sürecinde özellikle bireyin meslek ve iş yaşamındaki rollerinin hareketlerinden oluşan bir süreç” şeklinde tanımlanmıştır. Kariyer, bireye dışarıdan seçenekler sunulan, alternatifler içerisinde karar verilecek bir seçim değil, bireyin içsel dinamiklerinden yola çıkarak oluşturduğu kendine özgü bir süreçtir (akt.: Yeşilyaprak, 2016). Super (1980) kariyer kavramını “bireyin tüm yaşamı boyunca oynadığı rollerin bir sırası ve birleşimi (combination)” olarak tanımlamıştır.

Kariyer kavramında vurgulanan temel durum, kariyerin bir seçim bitti işi değil yaşam boyu devam edebilecek bir süreç işi olduğudur. Buradan hareketle kariyer kavramı gelişime ve değişime açıktır. Kariyer gelişimi bireylerin kendilerinin farkında oldukları ilk andan yani çocukluk yıllarından itibaren başlayan ve yaşamı boyunca devam eden karmaşık, etkileşimli ve çok yönlü bir süreçtir (Gottfredson, 2002; Hartung, Porfeli ve Vondracek, 2005; Super, 1990). Kuzgun, (2014) kariyer gelişimini, bireyin yaşamı boyunca gelişen ve ortaya çıkan olaylar bütünü, yaşamındaki mesleki ve diğer rollerinin gelişimi ve değişimi sonucunda meydana gelen görünüm ve mesleki açıdan ilerleme, duraklama ve gerilemelerin olabileceği dinamik bir süreç olarak tanımlamaktadır.

Kariyer yaşamla ilk temasların olduğu çocukluk dönemindeki deneyimler ile başlayıp birey var olduğu sürece devam eder. Ergenlik, yetişkinlik özerkliğine ve görevlerine hazırlanmak için karar vermeyi de içeren birçok hayat becerilerinde yeterlilik kazanmanın ön şart olduğu bir dönemdir (Brown ve Mann, 1990; Tuinstra, Van Sonderan, Groothoff, Van Den Heuvel ve Post, 2000). Ergenlik dönemi, birey yaşamındaki kritik

noktaların başında gelmektedir. Birçok değişiklik ile mücadele eden ergenler, gelişimsel görevlerini yerine getirme durumunda kalmaktadırlar. Kuşkusuz bu gelişim görevlerinden birisi de ergenlerin kariyer kararı verme sürecinde olmalarıdır (Super, 1990).

Ergenlik, birey gelişiminde geçiş dönemi olarak tanımlanabilir. Bu geçiş döneminde ergenler çocukluktan yetişkinliğe adım atmaktadırlar. Bu süreçte ergenler bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim alanlarındaki hızlı değişimlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu dönemde ergenler, çevrelerinde yaşanan durumlara karşı daha ilgili olabilmektedirler. Çevrelerinde olup bitenlere yönelik ilgi ve gözlemleri neticesinde bireysel ve toplumsal olarak kendilerini tanımakta ve kimlik oluşturma sürecini yaşamaktadırlar. Bu karmaşık süreci yaşayan ergenler sıklıkla kendilerini bir karar alma aşamasında hissetmektedirler. Bu kararlar bazen planlanmış bir şekilde gerçekleşirken bazen de planlanmadan gerçekleşebilmektedir. Ergenlik döneminde alınan kararlar bireylerin sonraki dönemlerde karşılaşılabilecekleri olumlu veya olumsuz durumların da belirleyicisi olabilmektedir. Ergenlik döneminde bireylerin alacakları kararlar sağlık, kariyer gelişimi, sosyal kabul ve psikolojik iyi oluşuna olumlu katkılar sağlayabilir (Mann, Harmoni ve Power, 1989). Ergenlerin bu kritik dönemde destek almalarına ihtiyaçları olacağı düşünülmektedir. Ergenlerin karar verme gibi bilişsel bir süreçte kararlarının takip altına alınması gerektiğine inanılır. Bu nedenle ergenler etkili karar verme alışkanlıkları geliştirememeleri nedeniyle geleceklerini etkileyecek kararları alma aşamasında zorluk yaşayabilmektedirler (Güçray, 2003). Fakat karar almaları gereken zamanlarda cesaret ve destek verildiğinde sorumluluk alabilecekleri göz ardı edilmemelidir.

Bireyin karar verme sürecini sağlıklı bir şekilde atlması veya karar alma süreçlerinde yaşayabileceği problemlerin üstesinden gelebilmesi, bireyin karar alma sürecinden sonra gerçekleşebilecek sonuçlara hazır olması ile ilgilidir. Çünkü karar alınmadan önceki ve alındıktan sonraki durumlarda oluşan duygular farklılık gösterebilmektedir. Birey var olan bir sorundan dolayı karar alması gerektiğinde aldığı karar sonrasında farklı bir sorun ile de karşılaşabilmektedir (Çakır, 2004). Buradan hareketle ergenler karar öncesi ve sonrası beklentilerinin karşılanmaması durumunda kaygı yaşayabilmektedirler. Bu durumla, ergenlik dönemindeki bireylerin sıklıkla karşılaştığı söylenebilir. Vignoli (2015) kariyer kaygısını, bireylerin meslek kararı verme aşamasında yaşadıkları zorluk ve kararsızlık durumu ile kariyer geleceğinde akademik ve

mesleki olarak başarısız olma endişesi olarak tanımlamaktadır. Ergenlerde kariyer kaygısının, sosyal medya etkileşimleri ile artmakta olduğu, ergenlerin karşılaştırma ve kıyas içerisinde oldukları ve gelecekte kendilerini neyin beklediğini kestirememenin verdiği bir huzursuzluk gözlenmektedir. Pisarik, Rowell ve Thompson (2017) bireylerin yaşadıkları kariyer kaygılarının, tahmin edilemez ve sürekli değişen bir çalışma dünyasında kariyerleri ile ilgili sorumluluğun büyük bir kısmını üstlenmelerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Türkiye’de meslek seçimi ile ilgili alınan kararlar neredeyse geri dönülmezdir. Bireyler 14 yaşını bitirdikten sonra lise eğitimlerini almak için ortaöğretim okullarına devam etmektedirler. Ortaöğretim kurumları, uyguladıkları eğitim-öğretim programlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Öğrenciler lise öğrenimleri için seçtikleri okul ile beraber o okullardaki öğretim programlarını da seçmektedirler. Bu okul türlerinden bazıları Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Spor Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi, İmam-Hatip Anadolu Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Fen Lisesi ve Anadolu Lisesidir. Öğrencilerin seçim yaptıkları bu okul türleri bir sonraki öğretim kademesi olan üniversite tercihlerinde de belirleyici olabileceği söylenebilir. Bu nedenle lise tercihi bulunan öğrencilerin aslında bir nevi meslek tercihi bulunuyor oldukları söylenebilir. Bu durum meslek tercihiindeki ilk aşama olarak nitelendirilebilir. Bireyler ortaöğretim kurumlarından 17-18 yaşlarında mezun olduktan sonra üniversite eğitimi almak isterlerse üniversite giriş sınavlarına girmektedirler. Bu sınava girerek yeterli puanları alan öğrenciler üniversiteye başlamaktadırlar. Öğrenciler sınavlardan sonra yerleştikleri programdan memnuniyetsiz kaldıklarında, bu programda eğitim almaktan vazgeçtiklerinde eğer başka bir programa yerleşmek isterlerse tekrar üniversite sınavına girmek zorundadırlar (Özyürek, 2013). Öğrenciler kariyer gelişimlerinde kendilerini tanıyıp, ilgi ve yeteneklerinin farkına varıp mesleki yönelimlerini belirleyip bu duruma en uygun eğitimi almak için çaba sarf ederken, sıklıkla değişen eğitim sistemi ve merkezi sınavlarda yapılan değişikliklerle birlikte uzun vadede işsizlik sorunu gibi sorunlar öğrencilerin karar verme süreçlerinde etkili olmaktadır (Nalbantoğlu-Yılmaz ve Çetin-Gündüz, 2018). Böylesine karmaşık bir süreçte öğrencilerin birçok düşünce ürettiği ve bu düşüncelerle başa çıkmada zorlandıkları gözlenmektedir.

Bireylerin meslek seçimlerini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden birisi de olaylar ve durumlar karşısında geliştirdikleri inançlarıdır. Bireyler

kariyer gelişimlerini salt bir biçimde ilgi, yetenek ve değer gibi faktörlere göre yapmayabilirler (Ulu, 2007). Bireyler kariyer gelişimlerinde aldıkları kararları inançları doğrultusunda da şekillendirebilmektedirler. Bireyler, inançlarını yaşamlarının ilk dönemlerinden son anlarına kadar olan süre içerisinde çevrelerinden edindikleri, gözlemler ve kişisel deneyimler sonucunda oluşturmaktadırlar. Çocukluk ve ergenlik döneminde bireyler, çevrelerinde bir takım rol modeller belirleyebilmektedirler. Teknolojinin ilerlemesi ve sosyal medya araçlarının gelişimi de göz önüne alındığında bu rol modellerin sosyal medya üzerinden takip ettikleri kişiler, hesaplar, ünlüler ve sosyal medya fenomenleri de olabilmektedir (Ergen, 2019). Birey, rol modellerinin inanç ve düşünce biçimlerini özümseyip onlar gibi düşünme ve davranma eğiliminde olabilmektedirler. Bireylerin geliştirdikleri bu inançların akılcı ve işlevsel olanları kadar akılcı ve işlevsel olmayan düşünceler şeklinde de olabilmektedir. Akılcı olmayan inançlar akılcı olanların tam tersine, kişinin kariyer gelişiminde kısa ve uzun vadede amaç ve arzularına ulaşmasına engel olabilirler (Jones, 1982; Corey, 2001).

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarının cinsiyet ve okul türü açısından ne derece farklılaştığını incelenmesi ve mesleki kararsızlık ve akılcı olmayan inançlar değişkenleri açısından ne derece yordandığı bu araştırmanın ana problem durumudur. Bu durumdan hareketle lise öğrencilerinin kariyer kaygılarının sözü edilen bağımsız değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

1. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları cinsiyet açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
2. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları okul türü açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları mesleki kararsızlık açısından ne derecede yordanmaktadır?
4. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları akılcı olmayan inançlar açısından ne derecede yordanmaktadır?
5. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları cinsiyet açısından ne derecede yordanmaktadır?
6. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları okul türü açısından ne derecede yordanmaktadır?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bireyler için lise yılları kendi kariyerleri ile ilgili hedef oluşturdukları, hedefleri doğrultusunda tercihlerde buldukları ve bu tercihler sonucunda kariyer kararları verdikleri dönemdir. Bu dönemde öğrenciler birçok seçenikle karşılaşmakta fakat kendilerine uygun olan seçeneğe karar vermekte zorlanmaktadırlar. Bireylerin, ilgi, yetenek ve değerlerinin kendi gerçeklikleri ile uyumlu olduğu kadar akılcı olmayan inançlarının da kariyer kaygısına yol açtığı söylenebilir. Buradan yola çıkarak bu araştırmada lise öğrencilerinin kariyer kaygılarının oluşumunda mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların rolünü incelemek amaçlanmaktadır.

1.3. SINIRLILIKLAR

Araştırma sonuçları değerlendirilirken aşağıda sıralanan sınırlılıklar göz önüne alınmalıdır.

1. Bu araştırma, 2021-2022 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinin 6 farklı ilçesindeki 11 ortaöğretim kurumunda öğrenim gören lise son sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Bu araştırmada kariyer kaygısı çalışmaya katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.
3. Bu araştırmada elde edilen veriler öğrencileri kariyer kaygısı ölçeği, mesleki karar envanteri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeği ile bu ölçeklerin alt boyutlarında yer alan maddelere verilen yanıtlar ile sınırlıdır.

1.4. VARSAYIMLAR

Bu araştırmada araştırmaya katılan öğrencilerin ölçme araçlarında yer alan maddelere durumlarını doğru bir şekilde yansıtabilecek biçimde yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.5. TANIMLAR

Araştırmada geçen temel kavramların işe vuruk tanımları aşağıda verilmiştir.

Kariyer: Bireylerin Özellikle mesleki anlamda iş hayatlarındaki rollerindeki değişimler, kariyer değişimindeki gerileme, duraklama ve ilerleme içeren; yaşam devam ettikçe süregelen olan, hayattaki diğer rolleri etkileyen ve o rollerden etkilenen dinamik bir yapıdır (Kuzgun, 2009; Yeşilyaprak, 2012).

Kaygı (Anksiyete): Freud'a göre insanlar davranışlarında tüm yönleriyle uyum sağlamaya uygun amaç taşır. Davranışların rastlantısal olarak gelişim göstermediğini ve

yaşayanların gerçekleştirdiği eylemlerin temel amacının yaşamı sürdürme çabası olduğu vurgulanmaktadır. İste tam olarak buradan hareketle Freud'a göre anksiyete, dışarıdan veya içeriden gelen fiziksel ya da toplumsal çevredeki tehlikelere karşı bireyin uyum sağlama noktasında destek sunar(Geçtan, 2013). Bir başka ifade ile bireyi tehlikeli durumlardan koruyup yaşamın devamı için sergilemesi gereken uyum sağlama sürecini ifade eder.

Kariyer Kaygısı: Bireyin kariyer gelişimi ile ilgili yaşadığı endişelerin ve alacağı kariyer kararlarında yaşadığı kararsızlık durumunu ifade eder. Ayrıca kariyer kaygısı kariyer geleceği ile ilgili olarak işsiz kalma korkusu ve kariyer görevlerini yerine getirememenin yaratacağı başarısızlık korkusunu da içerir(Daniels, Stewart, Stupnisky, Perry ve LoVerso, 2011; Vignoli, 2015).

Mesleki Kararsızlık: Bireyin mesleki tercihini belirleme hazırlıkları yaptığı zamana geldiğinde, kendileri hakkındaki farkındalıklarının yeterli olmadığı, meslekler hakkında yeterince bilgisinin bulunmadığı durumlarda, etraflarında değer verdikleri kişilerden gelen istek ve baskılar ile bazı işlevsel olmayan düşünceler nedeniyle kararsızlık yaşamalarıdır (Çakır, 2004).

Akılcı Olmayan İnançlar: Bireyin kariyer gelişimi sürecinde bir takım gerekli kararları ve sorumlulukları alması ve bunları başarılı bir şekilde üzerinden gelmesini zorlaştıran olaylara, duygulara ve davranışlarayol açan düşüncelerdir (Corbishley ve Yost, 1989).Sampson ve diğerlerine (1998) göre akılcı olmayan inançlara sahip olan öğrenciler kendilerine yönelik algılarında ve mesleki kimliklerinde gerçekte örtüşmeyen inançlara sahip olabilmekte; kariyer kararı verme aşamasında olumsuz duygularını harekete geçirebilmekte ve kariyer gelişimine katkı sağlayacak eylemlere ket vurarak engelleyebilmektedir (akt.; Roll ve Arthur, 2002).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde; öncelikle kariyer ve kaygı kavramlarını açıklamaya yönelik kuramlar tanıtılmıştır. Kariyer ve Kaygı kavramları kuramsal bilgiler ışığında açıklanmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan kariyer kaygısı ile bağımsız değişkenleri olan mesleki kararsızlık ve akılcı olmayan inançlar ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış ilgili araştırmalara yer verilmiştir

2.1. KARİYER

Türk Dil Kurum kaynakları incelendiğinde kariyer kelimesinin İngilizce “career”, Fransızca “caririere” olduğu görülmektedir. İngilizce ve Fransızca dillerinden dilimize aktarılan kariyer, bir meslekte zaman ve çalışmayla elde edilen aşama, başarı ve uzmanlık olarak tanımlanmıştır (TDK, 2023). Alanyazın incelendiğinde kariyer kavramı üzerine farklı tanımlamalar yapıldığı da görülmektedir.

2.1.1. Kariyer Kavramı

Kariyer kavramı, herhangi bir iş görenin, çalışma süreci içerisinde ilerleme, duraklama ve gerileme gibi değişimleri içermektedir. Buradan hareketle kariyer, bireyin yaşam boyu elde ettiği veya içerisinde bulunduğu durum ve konumların tamamı şeklinde betimlenebilir (Bingöl, 2006). Kariyer kavramı üzerine yapılan tanımlamalarda kariyerin yaşam boyu devam eden bir süreç olduğu vurgusu görülmektedir. Kariyer gelişim kuramcılarında Super (1990) kariyeri, “yaşam boyu gerçekleşen olaylar dizisi, bireyin mesleki ve diğer rollerinin birbirini tetiklemesi ile oluşturduğu genel yapı, gelişim çizgisinde yaşam boyu süren ilerleme duraklama ve gerilemeleri de içinde bulunduran etkin bir süreç” olarak adlandırmıştır. Yapılan tanımlamalara göre kariyer, bireyin yaşamı boyunca üzerine aldığı benimsediği görev, sorumluluk ve işlerin bütünü olarak ele alınabilir. Burada hassas bir nokta göze çarpmaktadır. Kariyer kişinin sadece günlük olarak gittiği veya uğraş alanı içerisinde olan işi değildir. Burada önemli olan kısım bu iş alanına yönelik beklenti, hayal ve hedeflerini gerçekleştirebilmesidir (Çalık ve Ereş, 2006). Kariyer kavramı tanımları incelendiğinde bireyin yaşam boyu etkisinde olduğu ve etkilediği dinamik yapı olması sonucu çıkarılabilir. Bu durumda bireyin kariyeri ile ilgili aldığı kararların da önemi vurgulanabilir.

2.1.2. Kariyer Seçimini/Gelişimini Açıklayan Kuramlar

Kariyer gelişimini/seçimini tanımlayan ve açıklayan birçok kuram bulunmaktadır. Bu kuramların temellerinin açıklanması, kavramların anlaşılabilmesi için önemli dolgu söylenebilir. Bu alanı uygulayan kişiler, alanın bulgularının temelinde yatan temel düşünceyi bilmek durumundadırlar. Aksi halde, nereye gittiğini bilmeyen pusulasız kaptan gibi, neyi neden yaptığının farkında olmayacak, eriştiği bilgi parçalarını anlamlandıramayacaktır (Kuzgun, 2009). Araştırmanın temel kavramları kariyer kaygısı, mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar olduğu için bu bölümde alanyazında geçen kuramlara önemli ölçüde yer verilmiştir.

2.1.2.1. Özellik Faktör Kuramı

Persons, “Meslek Seçimi” adlı kitabında mesleki rehberliği; kişinin bireysel özellikleri ve seçim yapmayı düşündüğü mesleklerin gereklilikleri konusunda bilgi sahibi olup bu iki küme arasında gerekli eşleştirmeyi en mantıklı şekilde yapabilme becerisi olarak tanımlamıştır. Persons’un mesleki rehberlik çalışmalarında başlattığı üç aşamadan oluşan meslek seçimine yardım uygulamaları, kısa bir zaman sonra “Özellik ve Faktör Kuramı” olarak isimlendirilen kariyer gelişim kuramının temel görüş ve uygulamalarının kaynağı olmuştur (Yeşilyaprak, 2012). Bazı araştırmacılar özellik faktör kuramının anlaşılabilme oranını arttırmak için bazı temel varsayımlar ortaya koymuşlardır. Bu araştırmacılardan Klein ve Wiener’in görüşleri aşağıda sıralanmıştır (Brown, 1990).

1. Kişilerin kendilerine özgü özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler geçerli ve güvenilir şekilde ölçülebilmektedir.
2. Farklı kişilik özelliklerine sahip olan bir çalışan, yapmış olduğu işte başarılı olsa da mesleğinde başarılı olabilmek için farklı kişilik özelliklerinden ziyade belli başlı bazı kişilik özelliklerine sahip olması gerekli görülmektedir.
3. Meslek tercihi oldukça yalın ve basit bir süreçtir. Bu süreçte bireyin açık ve anlaşılır biçimdeki kişilik özellikleri ile seçim yapmayı düşündüğü mesleğin gereklilikleri arasında eşleştirme yapılabilir.
4. Bireyin seçmiş olduğu meslekte edindiği doyum, haz ve memnuniyet o kişinin kişilik özellikleri ile mesleki gereklilikler arasındaki uyumluluğa bağlıdır. Başka

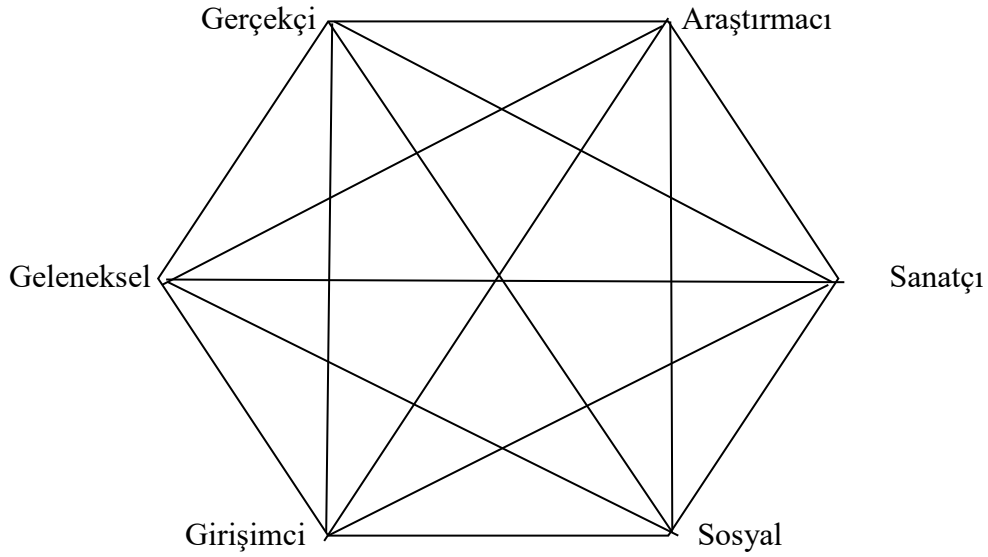
bir ifade ile kişilik meslek uyumu arttıkça meslekten elde edilen doyumda artmaktadır.

2.1.2.2. Holland'ın Tipoloji Kuramı

Alanyazında özellik etmen kuramları içerisinde yer almış olsa da kişilik özellikleri ile meslek alanları arasındaki ilişkiye yapmış olduğu vurgulama ile bireylerin kişilik tipleri ile mesleki gereklilikler arasındaki uyum yaklaşımının önemli bir temcilsidir (Patton ve McMahan, 2006; Sharf, 2010). Holland tipoloji kuramını geliştirdiği süreçte ortaya koyduğu temel ilkeler Kuzgun ve Yeşilyaprak tarafından aşağıdaki gibi özetlenebilir (Kuzgun, 2009; Yeşilyaprak, 2012).

1. Meslek seçimi kişiliğin ifadesidir.
2. İlgi envanterleri aynı zamanda kişilik envanterleridir.
3. Mesleki kalıplar güvenilir ve önemli psikolojik ve sosyolojik anlama sahiptir.
4. Bir mesleğin paydaşları arasında benzer kişilik özellikleri ve hayat öyküleri bulunmaktadır.
5. Bir meslek grubundaki çalışanlar benzer kişilik özelliklerine sahip oldukları için karşılıklarına çıkan durumlara ve problemlere benzer şekilde tepkide bulunurlar ve iş çevreleri kendi kişilik özelliklerine özgü bir şekil oluşturur.
6. Bireyin mesleki doyumu, bir meslekte ilerleme ve başarılı olma durumu kendi kişiliği ile bulunduğu çevre arasındaki uyumun ön koşuluna bağlıdır.

Holland'ın görüşüne göre kariyer gelişimini anlayabilmek için bireyin kişiliği hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Bu durum için altı kişilik tipi tanımlamıştır. Bunlar; gerçekçi, araştırmacı, sanatçı, sosyal, girişimci ve gelenekseldir (Yeşilyaprak, 2012). Bu kişilik tipleri içerisinde birbirlerine daha uzak olanlar kadar birbirlerine çok yakın ilişkide olanları da bulunmaktadır. Bu kişilik tipleri arasındaki ilişki aşağıda şekil-1'de verilmiştir.

Şekil 1. Holland'ın altı kişilik tipi

(Yeşilyaprak, 2012)

Holland'ın kişilik tipleri ve bu tiplerinin özelliklerini yansıtan mesleklere ilişkin bilgiler aşağıdaki Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tip	Özellikleri	Meslek Önerileri
Gerçekçi	Doğal ortam içerisinde yapılabilecek işleri isterler. Bedensel güç isteyen işleri yapabilirler. İş alanlarında makineler, aletler veya hayvanlar olması gerekir.	İnşaat ile ilgili işler, tesisat işleri, çiftçilik
Araştırmacı	Mantık ve fen bilimlerine ilgilidirler. Soyut ve problem çözme odaklıdır. Bilimsel çalışma yöntemlerini isterler.	Doktor, yazılımcı, veteriner, fizikçi, matematikçi, akademisyen.
Sanatçı	Özgür ve sistematik olmayan, yaratıcılığı yüksek, müzik, güzel sanatlar alanlarında yetenekli tiplerdir.	Ressam, müzisyen, grafik tasarım
Sosyal	Empati seviyesi yüksek olan kişilerdir. Sosyal ilişkileri güçlü ikili ilişkilerde başarılıdır. Başkalarını destekler ve yardım etmekten hoşlanırlar.	Sosyal çalışmacılar, öğretmen, psikiyatristler, hasta bakıcılar, psikolojik danışman,

Girişimci	Cesur ve risk faktörlerini yönetebilen kişilerdir. Yönetim ve örgütsel işlerde başarılıdırlar. İkona becerileri yüksektir.	Emlakçılık, esnaflar, çeşitli yöneticilik pozisyonları, politikacılık, borsacılık, turizm otelcilik
Geleneksel	Planlı hareket ederler. Risk ve şans faktörlerine güvenmezler. Yönerge ve yönetmeliklere bağlıdırlar	Evrak takipçisi, vergi uzmanı, muhasebeci, ofis ve sekreterlik işleri

Tablo 2.1. Holland Kişilik Tip Özellikleri ve Meslek Önerileri

(Yeşilyaprak, 2012)

2.1.2.3. Ginzberg ve Arkadaşlarının Mesleki Gelişim Kuramı

Ginzberg ve arkadaşlarına göre meslek seçimi, yüksek olasılıkla geri dönülemez bir süreç olarak görülür ve bireylerin istekleri ile bireylere sağlanan olanakların uzlaşması olarak değerlendirilmektedirler. Meslek kararı vermenin 10’lu yaşların başı ile 20 li yaşlarına başına doğru kesinleştiğini ve net olma durumunun büyük ölçüde geri dönülemez olduğuna değinmektedir. Birey meslek değişimi yapmayı düşündüğünde daha önce aldığı eğitimleri gözden çıkarmalı ve yeni sahip olmak istediği meslekle ilgili eğitimler almalıdır. Seçim süreci, her şartta bireyin istekleri ile ona sağlanan imkânlar arasındaki uyumun içerikindedir. Meslek seçiminin billurlaşmasında net olan durumun uzlaşma olduğunu belirtmektedir (Siyez, 2012). Ginzberg 1972 yılından sonraki çalışmalarında geri dönülmezlik kavramını sorgulamış ve yenilemiş meslek gelişimini, “meslek seçimi, bireyin meslek hazırlığı amaçları ve çalışma dünyasının gerçekleri arasında en üst düzeyde uyumu bulmak için yaşam boyu süren bir karar verme sürecidir” olarak açıklamıştır (Brown, 2002; Zunker 2002). Ayrıca bu gelişim dönemlerini kendi içerisinde gruplara ve alt başlıklara ayırmıştır. Bu gruplama ve alt başlıklar Şekil2.’de verilmiştir.

Fantezi Dönemi

Oyuna yönelim söz konusudur. Oyunlar mesleklerle ilgilidir. Çocuğun gelecekteki işi ile ilgili fantezileri vardır.

Deneme Dönemi

Geçiş sürecidir. İlgi, yetenekler fark edilir, değerler kazanılır ve zaman algısı gelişir. Bu dönemde işin gerekleri ve işin sunduğu ödüllerin farkına varılır.

Gerçekçi Dönem

İlgi ve yeteneklerin bütünleştirilmesi meslek seçiminin belirginleşmesi, meslek örüntülerinin billurlaşması gerçekleşir.

İlgi (11-12 yaş)

Hoşlanılan ve hoşlanılmayan şeylerle ilgili kesin tanımlamalar yapılır.

Yetenek (13-14 yaş)

Bireylerle mesleki hedefleri ile ilgili becerilerinin farkına varmaya başlar.

Değer(15-16 yaş)

Farklı mesleklerin farklı yaşam biçimleri sağladığı fark edilir.

Geçiş (17 yaş)

Mesleki seçimin getireceği sorumlulukların farkına varılmaya başlanır.

Keşfetme

Kariyer tercihleri, iki yada üç olasılık üzerinde yoğunlaşır.

Billurlaşma

Spesifik bir kariyer tercihi yapılır.

Belirleme

Kişi, seçtiği alanla ilgili eğitim alır, çalışma alanını seçer.

Şekil 2. Ginzberg ve ark'nın Mesleki Gelişim Dönemleri ve Alt Basamakları

(Yeşilyaprak, 2012)

2.1.2.4. Super'ın Yaşam Boyu Mesleki Gelişim Kuramı

Kariyer gelişimi araştırmacıları arasında önde gelenlerden birisi de Super olarak gösterilmektedir. Super'a (1990) göre "kariyer gelişimi yaşam boyu devam eden bir süreçtir." Super kariyer gelişim kuramında bireylerin rollerine ayrı bir önem vermiştir. Super'in (1990) görüşüne göre bireyler çocukluk itibari ile hayatlarında birçok rolü oynarlar. Super (1990) bireylerin çocukluktan ölüme kadar olan süreçteki rollerini tanımlamıştır. Bu roller sırasıyla çocuk, öğrenci, eş, vatandaş, ebeveyn, çalışan, aileyi çekip çeviren, emekli gibi temel rollerdir. Bireyler yaşamlarının farklı dönemlerinde kendilerini bu rollerin içerisinde görebilmektedirler. Bu sıralama çoğunlukla bireylerin yaşları temel alınarak oluşturulmuştur. Super (1990) bireyin yaşamında rollerin birbirleri üzerinde etkili olduğu vurgulamış ve bir rolde edinilen başarı başka bir roldeki yaşantıyı olumlu etkilemektedir(Ünal, 2014). Yaşam boyu mesleki gelişim kuramında "Yaşam boyu-yaşam alanı" kavramları üzerinde durulmaktadır. Yaşam alanı, kişilerin ömürleri süresince oynadığı rolleri ifade etmektedir. Yaşamın değişim ve gelişim içinde olan bir yapıda olduğunu ifade eden Super, kişilerin süreç içinde bazı konularda fikir değiştirme gibi ifadelerini açıklayabilmek için yaşam boyu kavramını geliştirmiştir. Kişilerin mesleki alandaki bilgilerinin farklılaşmasıyla birlikte yeni kararlar verebileceğini söylemektedir (Kuzgun, 2014).

2.1.2.5. Alfred Adler'in Kariyer Gelişim Kuramı

Alfred Adler, kariyer gelişim kuramında kişilerin kariyer seçimlerini beş ayrı maddede incelemiştir (Aytaç ve Keser, 2017):

Doğum Sırası: Adler (2014) kuramında çocukların dünyaya gelme sıranın önemini ifade etmektedir. Bireylerin mesleki tercihlerde bulunurken doğumdan getirmiş oldukları kişilik özelliklerinin etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin ilk sırada doğan çocukların mükemmeliyetçi ve lider özelliklere sahip olduklarını belirtirek bu özelliklere uygun mesleklerde başarılı olacaklarını vurgular. Ortanca çocukların ise hem kendinden büyük kardeşi hem de küçük kardeşi olması nedeniyle sosyal becerilerini geliştirdiğini bundan dolayı da yaratıcı meslek alanlarında ve sosyal yönlerini kullanabilecekleri alanlardaki meslekleri tercih edebileceklerini vurgulamaktadır. Tek çocukların ise etrafında çoğunlukla yetişkin bireyler olması nedeniye yetişkinlerle kurdukları iletişimlerin daha güçlü olduğu buradan hareketle entelektüel mesleklere yönelebileceklerini önermektedir. Küçük çocuklar ise genel olarak ailedeki diğer üyeler tarafından korunup kollandıkları için sosyal çevresi tarafından destek görebileceği, dikkatlerin kendi üzerinde olabileceği mesleklere yönelebileceklerini ifade etmektedirler.

İlk Çocukluk Anıları: Adler (2014) bireyin erken çocukluk döneminde yaşadıklarının oradaki anılarının ileriki yaşamında aldığı kararlar üzerinde etkisi olduğuna inanmaktadır. Bu anılar bireylerin mesleki tercihlerinde onları yönlendiren ve karar almalarının arkasındaki bir neden olarak çıkabilmektedir. Ayrıca bireylerin ilgileri hakkında ipucu verebileceklerini de ifade etmektedir.

Aile Bütünlüğü: Adler'e (2014) göre bireyin çocukluk dönemindeki aile ortamında yaşadıkları, ilişki dinamikleri onun mesleki kararlarında veya meslek yaşamındaki ilişkilerde ortaya çıkmaktadır. Çocukluk döneminde anne-baba ile olan ilişkisindeki gerilimler meslek hayatındaki çalışma arkadaşları ile olan ilişkide ortaya çıkabilmektedir. Düzenli, güvenli ve huzurlu bir aile ortamında yetişen bireylerin yaptıkları işlerde destek görerek çalışma hayatlarında da başarılı olabilmektedirler.

Yaşam Tarzı: Adler'e (2014) göre bireylerin meslek seçimi veya seçtikleri meslekler onların hayata bakış tarzlarını da yansıtmaktadır. Başka bir ifade ile bireyler yaşam tarzlarına göre meslek tercihinde bulunmaktadırlar.

Sosyal İlgi: Adler'e (2014) göre bireyler yaşamlarını sürdürdükleri sosyal çevreleri tarafından beğenilme, kabul görme ve takdir edilme isteğini barındırırlar. Aidiyet duygusu

ile belirli bir sosyal çevreye ait olma orada bulunma duygusu içerisindedirler. Bireyler meslek tercihinde bulunurken kendi çevreleri tarafından kabul görüp onaylanacakları meslekleri tercih edebilmektedirler.

2.1.2.6. Roe'nun İhtiyaç Kuramı

Kişilerin herhangi bir mesleki alanda çalışma isteği olan bu kişilerin bilinçdışı ihtiyaç örüntüsünde bulunduğu inanan Roe (1956) erken çocukluk dönemindeki yaşantıların mesleki seçimleri etkilediğini ifade etmektedir. Roe'ye göre çocukluk dönemindeki deneyimler, yaşantılar bireylerin ihtiyaç örüntüsünü etkilemektedir. İhtiyaç örüntüsü ise kişilerin genel yönelimini etkileyen bir faktördür (Kuzgun, 2014). Roe, bireylerin mesleki karar verirken dikkate aldığı ilgileri ve tutumlarının çocukluk dönemindeki aile ortamından kaynaklandığını belirtir. Bireyin geliştirmiş olduğu ilgi ve tutumları kişiler arası ilişkilerindeki duygusal tepkilere ve meslek seçimindeki kararlarına yansıtacağını vurgular (Roe, 1957). Bireylerin yetiştikleri aile ortamındaki oluşan kişilik özelliklerine göre “insanlara yönelik” ve “insanlara yönelik olmayan” tarzında ayrıma giderler ve seçimlerini bu yönde yaparlar (Roe, 1956). Bu meslek gruplarına ilişkin Roe'nun yapmış olduğu tasniflemeyle ilişkin bilgiler Tablo 2.2'de verilmiştir.

Meslekler	
İnsanlara Yönelik Meslekler	İnsanlara Yönelik Olmayan Meslekler
<i>1.Hizmet:</i> Diğer insanların ihtiyaçlarına ve iyiliğine yönelik hizmet sunan mesleklerdir. Diğer insanlara yardım esastır. Bu gruba sosyal hizmet çalışanları, psikolojik danışmanlar örnek verilebilir.	<i>1.Teknoloji:</i> Mal ve hizmetlerin üretimi, bakımı ve ulaşımını içerir. Mühendislik, makine alım satımı, taşımacılık bu gruba girer. Kişiler arası ilişkiler değil, nesnelere önemlidir.
<i>2.İş bağlantısı:</i> Yüz yüze mal ve hizmet satışı içerir. Bu mesleklerde başka birisine yardımcı olmak değil ikna etmek esastır. İkna eden kişi bir fayda elde eder.	<i>2.Açık hava:</i> Bu grup toprak ürünlerinin yetiştirilmesi, korunması; su ürünlerinin, su kaynaklarının, doğal kaynakların, madenlerin, doğal hayatın korunmasını içerir (tarım, ormancılık, maden vb).

<p>3.Örgütler: Şirketlerde, sanayide ve devlet kurumlarında bir organizasyonun verimli çalışmasına yönelik işleri içerir.</p>	<p>3. <i>Bilim</i>: Bilimsel teoriyi ve bunun uygulanmasını kapsar. İnsanlarla ilişkili olmayan, fizik gibi mesleklerle birlikte, insanlarla olan doktorluk gibi meslekleri de içerir.</p>
<p>4.<i>Genel Kültür</i>: Bu grup bireysel ihtiyaçlardan ziyade, genel kültürel mirasın korunması ve aktarılmasını kapsar (örneğin fen alanları dışındaki öğretmenlik, din adamlığı ve gazetecilik).</p>	
<p>5.<i>Sanat ve eğlence</i>: Bu meslekler özel becerilerin sanat ve eğlence alanında kullanılmasını içerir. Kişiler arası ilişkiler önemlidir ancak birebir ilişki önemsenmez.</p>	

Tablo 2.2. Roe'nin Meslek Grupları

(Yeşilyaprak, 2012)

2.1.2.7 Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı

Krumboltz ve diğerleri, Bandura tarafından geliştirilen genel sosyal öğrenme kuramına dayanarak, bireylerin kariyer kararı verme durumlarını, çevreleri ile olan ilişki ve iletişime göre şekillendirebileceklerini söylemektedirler (Özyürek, 2012). Buradan hareketle kariyer kararı verme aşamasında bireyin sosyalleşme süreci içinde birbiri ile etkileşimli başlıca 4 grup etken olduğu söylenebilir (Özyürek, 2012).

Kalıtımsal Özellikler: Bireyin doğum ile beraber getirdiği genetik mirastır. Bunlar ırk, cinsiyet, belirli alanlardaki özel yetenekler, saçının dalgalı veya düz olması gibi özelliklerdir.

Çevresel Koşul ve Olaylar: Bireyin kontrolü içerisinde veya kontrolü dışındaki çevresel ve toplumsal etkenlerle ilgilidir. Bireyin yaşamını sürdürdüğü çevredeki imkânlarla ilgilidir. Bu imkânlar iş ve eğitim ile ilgili imkanlar, teknolojik imkanlar, iş yaşamına ilişkin ulusal kanunlar ve genel itibarıyla en geniş çevre olarak söylenebilir.

Öğrenme Yaşantıları: Bireyin hayatı süresince çevresi ile girdiği en ufak etkileşim sürecinde edindiği örtük veya açık öğrenme yaşantıları onun kariyer kararını

etkilemektedir. Kariyer kararı verme sürecinde bireyin birçok bilgiye ihtiyacı vardır. Birey yaşam boyu sayılamayacak kadar fazla öğrenme durumları ile karşı karşıya kalır ki bu yaşantılar sonucu gelişimini sağlar. Fakat bazı öğrenmeler de cesaret kırıcı olabilmektedir. Sonuç itibari ile yaşantı ve öğrenmelerimiz sonucunda mesleklere yönelik olumlu veya olumsuz bazı çıkarımlarda bulunabiliriz.

Göreve Yaklaşım Becerileri: Problem çözme becerileri, çalışma alışkanlıkları, zihinsel yapılar, duygusal tepkiler, bilişsel süreçler vb. sonuçlar veya sonuçları etkileyen beceriler bu gruba dahil olur. Bireyin kalıtsal, çevresel koşul ve olaylar üzerine yaşadığı öğrenme yaşantılarındaki görevlerini ne derecede becerebildiği ve karşılaştığı problemleri ne derecede çözebildiğiyle ilgilidir. Sonuç olarak kişi seçim yapacağı meslek veya kariyer alanı ile ilgili ne derecede becerikli olduğuna dikkat etmektedir. Bu nedenden dolayı bireyin kariyer kararlarında belirli görev becerileri önem arz etmektedir.

2.2.KAYGI

Türk Dil Kurumu gereğince kaygı sözcüğü “üzüntü, endişe duyulan düşünce, tasa” olarak ifade edilmektedir. Ayrıca tıp tanımında ise “genellikle kötü bir şey olacakmış düşüncesiyle ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2023).

2.2.1. Kaygı Kavramı

Kaygı kavramı üzerine alanyazında birçok tanımlama ve açıklama yapıldığını görmekteyiz. Kaygı kavramını ilk olarak açıklayan Freud’e göre kaygı, fiziksel ya da toplumsal çevreden gelen tehlikelere karşın bireyin uyardırmaya gerekli olan uyumu sağlama ve yaşamı devam ettirme işlevlerine katkı sağlar (Geçtan, 2017). Beck ve Emery (1985)’e göre bireyin en çok korktuğu ya da nefret ettiği şeyin istemeyerek başına gelmesi, Adler’e göre de kaygı, kişilerin güçsüz zamanlarında ortaya çıkarak üzüntü, başarısızlık, stres gibi duyguları içinde barındırdığından anlaşılması güç bir duygudur (Cüceloğlu, 2006).

2.2.2. Kaygı Çeşitleri

Günümüzde kaygı, herkesi belli bir ölçüde etkileyen, herkesi kapsayan ve değişik biçimlerde ortaya çıkan evrensel sorundur. Spielberg, Anksiyete ve Davranış kitabında iki farklı kaygı türü üzerinde çalıştı. Biri durumluk kaygı, diğeri ise sürekli kaygıdır (Spieldberger, 1966).

2.2.2.1. Durumluk Kaygı

Durumluk kaygısı, insanın herhangi bir durum karşısında, karşı karşıya kaldığı durum ile şiddeti farklılık gösteren içsel bir refleks olarak ifade etmiştir. İnsanın karşılaştığı duyguları algılama seviyesi kaygı seviyesindeki miktar ile doğru orantılıdır. Eğer karşılaşılan durum insan için ciddi risk barındırıyorsa kaygı seviyesi de buna bağlı olarak yüksek düzeyde olacaktır. Ama birey karşı karşıya kaldığı durumu tehdit faktörü olarak algılamazsa duyacağı kaygı düzeyi de az olacaktır (Özgüven, 2012).

2.2.2.2. Sürekli Kaygı

Sürekli kaygı, uzun süreyi kapsayan kaygı anlamına gelir. Kişi, kişinin karakteristiği haline gelen bir durum olan kaygılı hissetme hali için sebepler bulur. Devamlı kaygı, kişilik temelli kaygı olarak da nitelendirilmekte ve kişinin herhangi bir durumda endişe duyma olasılığı olarak değerlendirilmektedir. Devamlı kaygısı olan kişiler, günlük yaşantılarında çoğu durumda sürekli olarak endişeli veya rahatsız hissederler (Spielberger, 1983).

2.2.3. Kaygı ile İlgili Kuramlar

Kaygı kavramı yıllar boyunca birçok araştırmacı tarafından incelenmiş ve üzerine çalışmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda farklı kuramlar ortaya çıkmıştır.

2.2.3.1. Psikanalitik Kuram

Kaygı kavramını açıklayan kuramlar incelendiğinde psikolojik kuramlar içerisinde önemli bir yeri olan kuram psikanalitik kuramdır. Kaygı kavramını bilimsel açıdan değerlendiren ve açıklayan kişilerden birisi de psikanalitik kuramın kurucusu olan Sigmund Freud'dur (Manav, 2011). Kaygıyı, bireyin ego işlevlerinden birisi olarak tanımlayan Freud, bu duyguyu psikolojik bir gerçek olarak belirtmiştir (Gençtan, 2013). Freud "Psikanalize Giriş" adlı eserinde kaygı kavramını açık bir şekilde anlatmıştır. Freud'a göre kaygı ikiye ayrılmakta olup bunlar gerçeklik kaygısı ve nevrotik kaygıdır. Gerçeklik kaygısı somut ve anlaşılabilir. Gerçeklik kaygısı bireyin dışarıdan gelen tehlikelere karşı kendisini koruması amacıyla ego tarafından gerçekleştirilmektedir. Bireyi tehdit eden somut ve bariz bir tehlike durumu olmaması halinde oluşan kaygı duruma nevrotik kaygı denilmektedir. Freud nedensiz ve mantık dışı olan nevrotik kaygının oluşma nedenini bebeklik ve çocukluk yıllarındaki yaşantılar ile ilgili olduğunu

belirtmiştir(Gençtan, 2013).

Psikanalitik yaklaşım, birey doğuştan getirdiği cinsellik ve saldırganlık dürtülerini yaşama eğiliminde olduğunda, karşılaşacağı olumsuz durumları düşündüğünde kaygının ortaya çıktığını savunmaktadır. Bu gerilim durumunda birey savunma mekanizmalarını devreye sokarak cezalandırılmaktan korunmuş olmaktadır. Buradaki savunma mekanizması da kaygı olmaktadır (Öztürk, 2014).

2.2.3.2. Davranışçı Kuram

Kaygı kavramını açıklayan kuramlardan birisi olan davranışçı kurama göre bireyin kaygı duygusunu yaşamasının nedeni çevresinde gerçekleşen uyarıcılara karşı geliştirdiği şartlanmalardır (Özakkaş, 2014). Örneğin bir kişi iş görüşmelerinden birisinde midesinden rahatsız olması nedeniyle görüşmede sorunlar yaşamıştır. Bu görüşmeden sonra başka bir iş görüşmesine gittiğinde midesinde sorunlar olmasa da iş görüşmesinin kötü geçebileceği ile ilgili kaygılar duyabilir.

Dollar ve Miller, kaygının öğrenilmiş bir dürtü olduğu ve bireyin salt acıdan, rahatsızlık verici uyarıcıdan korunmak, kaçınmak gibi temel bir tepkiden kaynaklandığını belirtmektedirler. Buradan hareketle kaygının oluşumunda yani ilk deneyimde çoğunluk gerçekten var olan bir tehlike durumu ya da rahatsız edici bir durum olabileceği söylenebilir. İlk deneyim yaşandıktan sonra birey sonraki durumlara bu öğrenme yaşantısını aktarır (Albayrak, 1985).

2.2.3.3. Bilişsel Kuram

Kaygı kavramını açıklayan kuramlardan birisi olan bilişsel yaklaşıma göre bireyin zihinsel becerileri, dikkat, algı, bellek ve dili yani düşünceleri ifade edebilme durumu kaygı duygusunu belirler. Kaygının temelinde korkunun olduğunu vurgulayan bilişsel kurama göre aniden gerçekleşen durumlarda verilen ilk tepki korkudur. Korku duygusunun yaşanmasından sonra bilişsel yapı, yeniden korkunun oluşabileceğine yönelik düşünceler üretir. Bu düşüncelerin tekrarlanması kaygı duygusunu oluşturur (Köknel, 2014).

Strongman (1995) bu kuramı şöyle açıklamaktadır: Bireyler çeşitli seviyelerde kaygı yaşamaktadırlar. Bireylerin yaşadıkları kaygı düzeyinin yüksek veya düşük olması hafızalarında onları kaygılandıran anıların miktarı ile açıklanmaktadır. Başka bir ifade ile kaygı seviyesi yüksek bireylerin hatıralarında stres ve üzüntü verici olaylar vardır. Bu durumun tam tersi şekilde gerçekleşebilecek durumlar da bulunmaktadır. Bireyin genel

kaygı durumu yüksek olduğunda normal şartlardaki bir duruma da kaygı ile yaklaşabilmektedir. Özetle kaygılı duygu durumu ile kaygı üreten düşünceler karşılıklı etkileşim içerisinde oldukları söylenebilir (Akt.: Tokgöz, 2017).

2.2.3.4. Varoluşçu Kuram

Kaygı kavramını açıklayan kuramlardan birisi olan varoluşçu kurama göre kaygının kaynağı bireyin hiçlik durumu ile karşı karşıya kaldığında veya düşünsel açıdan bu hiçlik durumunu hissetmesinden kaynaklanmaktadır. Bireyin yaşam ile kurduğu bağ ve varoluş içerisinde kendine bulduğu yere göre duyduğu kaygı durumu değişebilmektedir. Diğer kuramlardaki görüşlerden farklı olarak varoluşçu düşünceye göre kaygı korkudan bağımsızdır. Eğer kaygı korkudan bağımsız olmasaydı olaylar karşısında korkma, irkilme tepkisi veren hayvanlarda da kaygı oluşabilirdifakat hayvanlarda kaygı oluşmaz (Kierkegaard, 2003).

Kierkegaard özgürlüğün kaygı ile olan ilişkisine dikkat çekmiştir. Özgür olan bireylerin imkanlara sahip olabileceğini, varoluşu için bu imkanları değerlendirebileceğini savunmuştur. İmkânı olan birey ikinci aşamada imkânı olan olayları, durumları “yapabilirim” düşüncesi ile arzular. Tam burada kaygı ortaya çıkmaktadır. Özgürlüğü artan bir bireyin kaygı yaşama potansiyeli de artacaktır. Özetle bireyin yapabileceklerinin miktarı arttığında özgürlük kapasitesinin de arttığı fakat özgürlük kapasitesinin arttığında ise kaygı miktarının da arttığı söylenebilir (Sayar, 2013).

2.2.3.5. Biyolojik Kuram

Kaygı kavramını açıklayan kuramlardan birisi olan biyolojik kurama göre bireylerin kalıtsal özellikleri ve beyin içindeki sinirsel yapıları onların kaygı durumlarını belirlemektedir. Biyolojik yaklaşıma göre yaşadığımız kaygılar anne ve babalarımız tarafından bize genetik yollarla geçen miraslardır. Bu geçiş bireylerin kaygı yaşama olasılığını arttırmaktadır. Araştırmalara göre birinci derecede yakını kaygı yaşayan bireyler ile yaşamayan bireyler karşılaştırıldığında birinci dereceden yakını kaygı yaşayan bireylerin kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Öztürk,2014). Beyin yapısını inceleyen çalışmalara bakıldığında beyin içindeki nöral bağlantılar aracılığıyla “locuseruleus” bölgesine gelen uyarıcılar sonucunda buradan çıkan efferent sinirlerbireylerin panik nöbetlerinde rol alan beyin bölgelerine gitmektedirler.

Locusceruleus, nöronları aktive ederek organizmanın kaygı düzeyini düzenler (Gençtan, 1997).

2.3. KARİYER KAYGISI

Kariyer ve kaygı kavramlarının beraber ele alındığı başka bir ifadeyle belirtmek gerekirse kariyer gelişim sürecinde yaşanan kaygının farkedilme ve keşif sürecinde çalışmaların kariyer kararsızlığı ve sürekli kaygı etrafında şekillendiği görülmektedir (Hawkins, Bradley ve White, 1977; Fuqua, Seaworth ve Newman, 1987; Fuqua, Newman ve Seaworth; 1988; Peng, 2005; Campagna ve Curtis, 2007; Daniels ve diğerleri, 2011). Campagna ve Curtis'e (2007) göre mesleki kararsızlık yaşayan ergenlerin sürekli ve durumluk kaygı düzeyleri yüksek ve kararsızlık düzeyleri kaygı düzeylerini etkilemektedir. Vignoli, (2015) ergenlerin kariyer kararsızlıkları ve kariyer araştırmalarının sürekli ve durumluk kaygı ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Alanyazında benzer çalışmalar sonucunda bireylerin kariyer kararsızlıklarının sonucunda kaygı yaşadıkları net olarak görülmektedir.

Kariyer kaygısı, bireylerin meslek kararı alma sürecinde yaşadıkları güçlük ve meslek seçiminde yaşadıkları kararsızlık durumudur. Ayrıca kariyer kararsızlığının ötesinde seçim yapıldıktan sonraki süreçte kariyer gelişimindeki ilerleme ve geleceğine ilişkin hissettiği endişe ve başarısızlık korkusudur. Başka bir ifade ile kariyer kararındaki belirsizlik ve kararsızlık endişeye karşılık gelmektedir (Vignoli, 2015). Pisarik Rowell ve Thompson, (2017) Kariyer kaygısı ergenlerde sosyal medya üzerinden takip ettikleri kişilerle kendilerini karşılaştırmaları ve akranları arasında sosyal karşılaştırmalar ile artmaktadır. Ayrıca bireylerin yaşadıkları kariyer kaygılarının, tahmin edilemez ve sürekli değişen bir çalışma dünyasında kariyerleri ile ilgili sorumluluğun büyük bir kısmını üstlenmelerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

2.4. MESLEKİ KARARSIZLIK

Mesleki kararsızlık Vignoli'nin (2015) kariyer kaygısının tanımlarken kullandığı önemli bir değişken olarak göze çarpmaktadır. Bu kariyer kaygısı tanımına göre mesleki karar vermede zorlanan bireylerin kariyer kaygısı yaşayacakları vurgulanmıştır. Alan yazında mesleki kararsızlık ile ilgili tanımlamalara bakıldığında ise Çakır'a (2004) göre mesleki kararsızlık, bireyin seçmek istediği mesleği veya arzu ettiği meslek için almayı planladığı eğitimi seçme noktasında yaşadığı sıkıntı ve yetersizlik durumudur.

Alanyazın incelendiğinde mesleki kararsızlık ile yakın ilişkide olan kavramların olduğu görülmüştür. Bu kavramlardan birisi de kariyer kararı verme güçlüğüdür. Alanyazında bu iki kavram arasındaki ayrım net olarak farkedilemese de Xu ve Bhang (2019) kariyer kararsızlığını bireyin yaşadığı kariyer kararsızlığının seviyesini belirttiğini; kariyer kararı verme güçlüğüne ise bireyin yaşadığı kariyer kararsızlığındaki nedenleri ortaya koymayı amaçladığı ifade etmişlerdir. Başka bir ifade ile kariyer karar güçlüğü, kariyer kararsızlığını arttıran durumları belirtmektedir. Kariyer kararsızlığı ile benzer bir kavram da karar stratejileri veya stilleridir. Alanyazında karar verme stratejileri ile karar verme stilleri arasında belirgin bir ayırıştırma olmaması nedeniyle bu iki kavram birbirine yerine kullanılmaktadır (Çakır, 2004).

Alanyazın incelendiğinde mesleki kararsızlığı karar verme sürecinde olan bireylerin karar verme stratejileri üzerinden tanımlandığı da görülmüştür. Kuzgun'a (2011) göre mesleki kararsızlık yerine mesleki karar verme stratejileri geliştirilmiştir. Kuzgun (2011) karar verme stratejileri ölçeğini geliştirme aşamasında bireylerin karar stratejilerinin 4 ana başlıkta ele almıştır. Bu başlıklar karar sürecindeki 4 farklı tipi betimlemektedir. Bunlar: İçtepisel (duygulara inanan), Bağımlı (başkalarının isteklerine öncelik veren), Mantıklı (seçenekleri arasında araştırma yapan ve en doğrusunu seçen) ve son olarak da Kararsız (verdiği karardan emin olmayan hemen karar değiştiren ve verdiği kararı beğenmeyen) olarak belirtilmiştir.

2.5. MESLEK SEÇİMİNE İLİŞKİN AKILCI OLMAYAN İNANÇLAR

Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar temelini Ellis, (1995) tarafından ortaya konan akılcı duygusal davranışçı yaklaşımdan almaktadır. Çalışmalarını kariyer gelişimi alanında yapan araştırmacılar, bireylerin kariyer kararı verme ve kariyer gelişimleri süreçlerinde düşünce ve inançlarının önemli bir yere sahip olduklarını vurgulamışlardır. Dolayısıyla bireyin maruz kaldığı yaşam deneyimleri sonucunda oluşturdukları bilişlerinin kariyer olasılığı ve gelişimindeki alternatifleri üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir (Brown, 2002). Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların tanımına baktığımızda alanyazında Corbishley ve Yos (1989) tarafından bir kişinin mesleki amaçları doğrultusunda ilerlemesi için gerekli görevleri gerçekleştirmesinin önündeki engeller hatta bu engelleri aşmanın imkânsız gibi görünebildiği duygu ve davranışlara yol açan düşünceler olarak tanımlanmaktadır.

Krumboltz (1994) akılcı olmayan inançların bireylerin yeni beceriler ve ilgi alanları geliştirmeleri, kariyer kararı vermeleri ve kariyer amaçlarına yönelik yapacakları çalışmaların önüne engel oluşturabileceklerini buna karşın akılcı olan inançların tam tersine destekleyici olarak kariyer gelişimlerini olumlu yönde etkileyeceklerini belirtmişlerdir. Buradan hareketle alanyazında akılcı olmayan inançlarla ilişkili olabilecek kavramların neler olabileceği de önem kazanmıştır. Bireylerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlara sahip olduklarında bu durumlarından dolayı kariyer gelişimleri başta olmak üzere kişisel ve sosyal gelişimlerinin de bu durumdan nasıl etkilendikleri merak konusu oluşturmuştur. Bu nedenle alanyazında meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ile mesleki olgunluk (Shnorr ve Ware, 2001; Hamamcı ve Çoban, 2007; Kepir, 2011), mesleki kararsızlık (Hamamcı ve Çoban, 2007; Jamali, Araqi, Kalantarkousheh, 2015; Yılmaz 2019), kariyer kararı verme güçlüğü (Bacanlı, 2012), kariyer kararı verme öz yeterliliği (El-Hassan ve Ghalayini, 2019), umut düzeyi (Kepir, 2011) ve sosyal medya tutumu (Kutluca, 2020) gibi değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiş ve bu değişkenlerin etkilerine bakılmıştır.

2.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.6.1 Kariyer Kaygısı ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Çetin Gündüz ve Nalbantoğlu Yılmaz (2018) tarafından Nevşehir ilinde 415 lise öğrencisi örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin %61'i ($n=253$) 11. Sınıf %39'u ($n=162$) 12. Sınıf oldukları ayrıca öğrencilerin %10'u ($n=42$) Fen Lisesi, %66,3'ü ($n=275$) Anadolu Lisesi, %23,6'sı ($n=98$) Anadolu Mesleki ve Teknik Lisesine devam ettikleri belirtilmiştir. Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarını çeşitli değişkenler açısından incelenen çalışmada Anadolu Mesleki ve Teknik Lise öğrencileri aile etkisine yönelik alt boyutundaki kariyer kaygı düzeyleri Fen Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Öğrencilerin algılanan başarı durumu düşük ve orta olan öğrencilerin aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin yüksek olan öğrenci grubuna göre daha yüksek düzeyde kariyer kaygısı yaşadıkları söylenebilir. Öğrencilerin algılanan başarı durumu ile meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasındaki duruma bakıldığında algılanan başarı durumu orta olan öğrencilerin algılanan başarı durumu yüksek olan öğrencilere kıyasla daha yüksek kariyer

kaygısına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre lise öğrencilerinin kariyer kaygısı aile etkisine yönelik alt boyutu ile mesleki karar verme durumu arasında anlamlı farklılık olmadığı belirtilmiştir. Kariyer kaygısı meslek seçimine yönelik alt boyutu ile meslek kararı verme durumu arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Akbaş (2019) tarafından Antalya ilinde 900 lise öğrencisi (493 kız 497 erkek) örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada lise öğrencilerinin kariyer kaygısı üzerine yapılan araştırmada öğrencilerin meslek seçimine yönelik kariyer kaygılarının okul türüne, cinsiyete, anne-babanın çocuğa karşı olan tutumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu farklılıklara göre, Anadolu Mesleki ve Teknik Lisede öğrenim gören öğrencilerin meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları Anadolu Lisesi ve Özel Lisede öğrenim gören öğrencilere göre daha düşüktür. Araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerin meslek seçimine yönelik kariyer kaygı düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Genel kariyer kaygısı düzeylerine bakıldığında da kız öğrencilerin kariyer kaygısı düzeyleri erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmış. Ayrıca aile etkisine yönelik kariyer kaygılarında anne eğitim durumuna, ailenin aylık gelir düzeyine ve anne-babanın çocuğa karşı olan tutumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Kariyer kaygısının 2 alt boyutu (meslek seçimine yönelik ve aile etkisine yönelik) arasında pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Son olarak 11. ve 12. sınıf lise öğrencilerinin genel kariyer kaygıları ve aile etkisine yönelik kariyer kaygıları düşük, meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları ise orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aygün (2020) tarafından Ardahan ilinde 104 lise öğrencisi örnekleminde gerçekleştirilen araştırmada spor lisesi ve düz lise öğrencilerinin kariyer kaygıları ve bilinçli farkındalık düzeyleri incelenmiştir. Araştırmaya göre kariyer kaygısının her iki alt boyutunun okul türü değişkeni arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bu farkın kaynağı incelendiğinde Anadolu Mesleki ve Teknik Lise öğrencileri lehine bir sonucun ortaya konduğu belirtilmiştir. Başka bir ifade ile Anadolu Mesleki ve Teknik Lise öğrencilerinin kariyer kaygı düzeyleri diğer lise türlerinde öğrenim gören öğrencilerden daha düşük olduğu sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Sınıf değişkeni ve ailenin aylık geliri değişkenlerinin kariyer kaygısı aile etkisi alt boyutu ile arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Kariyer kaygısının her iki alt boyutunun cinsiyet değişkeni ile arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Fakat erkek öğrencilerin daha yüksek kariyer kaygısı ortalamasına sahip oldukları belirtilmiştir.

Kayadibi (2019) tarafından lise öğrencilerinin kariyer kaygıları ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi isimli araştırmasında Adana ili merkez ilçesinde 9., 10., 11. ve 12. Sınıfa devam etmekte olan 127'si kız 155'i erkek olmak üzere toplam 282 lise öğrencisi ile çalışmıştır. Bu araştırmaya sonuçlarına göre kız öğrencilerin kariyer kaygısının, erkek öğrencilerin kariyer kaygısından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Algılanan başarı durumu değişkenine göre ise algılanan başarı durumu orta olan öğrencilerin yüksek olan öğrencilere göre daha yüksek kariyer kaygısı düzeyine sahip oldukları belirtilmiştir.

Kayadibi ve Kırdök (2020) Adana ili merkez ilçesinde 9., 10., 11. ve 12. Sınıfa devam etmekte olan 127'si kız 155'i erkek olmak üzere toplam 282 lise öğrencisi ile yapmış oldukları çalışmalarında öğrencilerin kariyer kaygısı ile beş faktör kişilik alt boyutlarından nevrotik kişilik özelliği arasında pozitif yönde orta düzey, kariyer kaygısı ile beş faktör kişilik alt boyutlarından sorumluluk ve uyumluluk kişilik özelliği arasında negatif yönde zayıf düzey anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Kariyer kaygısı beş faktör kişilik alt boyutlarından dışa dönüklük ile açıklık kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Yapılan regresyon analizine göre beş faktör kişilik ölçeği alt boyutları olan nevrotiklik ve uyumluluk kişilik özellikleri kariyer kaygısındaki varyansın % 19'unu açıklamaktadır.

Şama (2020) tarafından 9., 10., 11. ve 12. Sınıfa devam etmekte olan 355'i kız 358'i erkek olmak üzere toplam 713 lise öğrencisi ile yapılan araştırmaya göre lise öğrencilerinin kariyer kaygılarını yordamada aile desteği ve umudun rolünün araştırıldığı çalışmada, kariyer kaygısı ile cinsiyet, sınıf düzeyi, aile gelir düzeyi COVID-19 pandemisinden etkilenme durumu arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kız öğrencilerin kariyer kaygısı düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca kariyer kararı verme durumu, aile etkisi ve umudun, ergenlerin kariyer kaygısını yordadığı, yordayıcı değişkenlerin, kariyer kaygısına yönelik varyansın %41'ini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Taş ve Tortumlu (2021) Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'ne devam eden 388 lisans öğrencisi ile yapılan araştırmada öğrencilerin sabır düzeyleri öğrencilerin kariyer kaygı düzeylerini veya kararlılık durumlarını etkilemekte midir? Etkiliyorsa eğer bu etkide kararlılık durumları aracılık yapmakta mıdır? Sorularına cevap aramışlardır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin sabır eğilimleri kararlılığın artırılması ve sürdürülmesi üzerinde etkilidir. Fakat sabır eğilimi ve kararlılığın kariyer kaygısı

üzerindeki değişimlerde etkili rol oynamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şeker'in (2021) tarafından Niğde il merkezinde yer alan ortaöğretim kurumlarının 9., 10., 11. ve 12. Sınıfa devam etmekte olan 398'i kız 265'i erkek olmak üzere toplam 663 lise öğrencisi ile yapmış olduğu kariyer kararsızlığının yordayıcısı olarak iyi oluş ve kariyer kaygısı isimli araştırmasına göre iyi oluş ve kariyer kaygısı kariyer kararsızlığının anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Bu araştırma göstermektedir ki mesleki kararsızlık kariyer kaygısı tarafından yordanmaktadır. Bir başka ifade ile öğrencilerin kariyer kaygı düzeyleri arttıkça yaşadıkları mesleki kararsızlık durumları da artmaktadır. İyi oluş ve kariyer kaygısı (aile etkisine yönelik ve meslek seçimine yönelik) değişkenlerinin birlikte kariyer kararsızlığına ilişkin varyansın % 43'ünü açıklamaktadır.

Çalı ve Doğar (2021) tarafından spor lisesi öğrencilerinin kariyer kaygılarını inceledikleri araştırmalarının örneklemini spor liselerinde öğrenimlerine devam eden 10. 11. ve 12. sınıf 249'u erkek 109'u kız toplamda 358 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nicel ve nitel yöntemler bir arada karma şekilde kullanılmıştır. Nicel veriler ile ölçme işlemleri yapıldıktan sonra kariyer kaygısı en yüksek olan 15 öğrenci ile en düşük olan 15 öğrenci nitel araştırmaya katılmışlardır. Nitel araştırma sonuçlarına göre toplamda 15 kategori oluşmuş ve bu kategoriler 4 tema etrafından toplanmışlardır. Oluşan temalar aile, okul, çevre ve eğitim sistemidir. Nicel verilerin analizinde ise öğrencilerin cinsiyet, sınıf ve gelir düzeyi değişkenlerine göre kariyer kaygısı düzeyleri arasında anlamlı fark bulunamamıştır.

Karakaş (2021) tarafından Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaöğretim kurumlarında 9., 10., 11. ve 12. sınıfa devam etmekte olan 544'i kız 472'si erkek olmak üzere toplam 1016 lise öğrencisi ile yapmış olduğu araştırmada okul türü ile öğrencilerin kariyer kaygıları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Araştırmaya göre Fen Lisesi öğrencilerinin diğer lise türlerinde öğrenim gören öğrencilere göre aile etkisine yönelik kariyer kaygısını en az yaşayan öğrenciler olduğu; meslek seçimine yönelik kariyer kaygısında ise Spor Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin en düşük kaygı düzeyine sahip oldukları sonucu elde edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında spor lisesinde öğrenim gören öğrencilerin, meslek seçimine yönelik kariyer kaygısı ve kariyer kaygılarının daha düşük olduğunu belirtilmiştir. Ayrıca yapılan araştırmada kız öğrencilerin kariyer kaygı düzeylerinin erkek öğrencilerin kariyer kaygı düzeylerinden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Söner ve Yılmaz (2022) tarafından yapılan araştırmada örneklem grubunu İstanbul ilinin çeşitli liselerinde öğrenim gören 511 kız ve 199 erkek toplamda 710 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada lise öğrencilerinin kişilik özelliklerinin, kariyer kaygısı ve kariyer kararı öz yeterliliğini nasıl etkilediğı incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sıfat temelli kişilik özelliklerinin kariyer kararı vermede kariyer kaygısı ve öz yeterlilik beklentisini yordadığı belirtilmiştir.

Akıncı (2022) tarafından Isparta ilinde sınavla öğrenci alan Anadolu liselerindeki 9., 10., 11. ve 12. sınıfa devam etmekte olan 93'ü kız 135'i erkek olmak üzere toplam 228 lise öğrencisi ile yapmış olduğı araştırmada, Anadolu lisesi öğrencilerinin 21. Yüzyıl becerileri ölçek boyutları ve toplam puanı ile kariyer kaygısı ölçek alt boyutları ve ölçek toplam puanı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğı sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifade ile lise öğrencileri arasından 21.yy becerilerine sahip olanların bu becerilere sahip olmayanlara göre yaşadıkları kariyer kaygıları ile daha rahat baş edebileceklerini belirtmişlerdir.

Samancı (2023) tarafından Konya ilinde 9., 10., 11. ve 12. sınıfa devam etmekte olan 325'i kız 181'i erkek olmak üzere toplam 506 lise öğrencisi ile yapılan araştırmaya göre kariyer kaygısı ile cinsiyet, lise türü ve anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır. Kariyer kaygısı ölçeğinin meslek seçimine yönelik alt boyutuyla sınıf düzeyi arasında anlamlı farklılaşma bulunmaktadır. Buna göre 12. Sınıfa devam eden öğrencilerin kariyer kaygı düzeylerinin 9. Sınıfa devam eden öğrencilerin kariyer kaygı düzeylerinden daha yüksek olduğı belirtilmiştir. Kariyer kaygısı meslek seçimine yönelik alt boyutuyla algılanan sosyoekonomik düzey arasında anlamlı farklılaşma bulunmaktadır. Bu farklılığın kaynağı řu şekilde ifade edilmiştir; düşük sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerle yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler arasında ve orta sosyo-ekonomik düzey ile yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler arasında fark vardır. Bu fark yüksek sosyo ekonomik düzeydeki öğrencilerin meslek seçimine yönelik daha fazla kaygı yaşadığı anlamına gelmektedir. Kariyer kaygısı ile baba eğitim düzeyi değişkenleri arasında anlamlı farklılaşma bulunmaktadır.

Yavrutürk (2023) tarafından Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer alan bir ildeki fen lisesi son sınıfta bulunan 12 öğrencinin katıldığı nitel bir araştırmada öğrencilerin kariyer kaygısını farklı kategoride tanımladıkları, kariyer kaygısının nedenleri ve etkileri hakkında farklı görüşleri olduğı görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin kariyer kaygısını mesleki eğitim (7 kod), gelecek beklentisi (5 kod), mesleki değer (2 kod) ve

mesleki sorumluluk (3 kod) kategorileri kapsamında ele aldıkları ve mesleki kaygıyı gelecek kaygısı ile daha çok ilişkilendirdikleri belirtilmiştir.

2.6.2. Kariyer Kaygısı ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Daniels, Clifton, Mandzuk ve Hall (2006) tarafından Kanada'da lisans eğitimi sonrasında 2 yıllık eğitimlerine devam eden 117'si kız 59'u erkek toplamda 194 öğrenci ile gerçekleştirilmiş olan çalışmada öğretmen adaylarının yeterlilikleri ve kariyer kesinliklerinde kariyer kaygısı etkileri ve algılanan kontrol odakları incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kariyer kaygısı öğretmen adaylarının yeterliliği ve kariyer kesinliğini yordamaktadır. Ayrıca kariyer kaygı düzeyinin, yeterlilik ve kesinliği olumsuz etkilediği belirtilmiştir.

Campagna ve Curtis'in (2007) tarafından Avustralya'da Üniversite birinci sınıfta öğrenim gören 110 öğrenci ile yapmış oldukları çalışmada kariyer kararsızlığı ve kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada yapılan regresyon analizleri sonucunda, durumluk ve sürekli kaygının kariyer kararsızlığına bağımsız katkıda bulunduğu, durumluk kaygının ise kariyer kararında çok daha güçlü bir belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır. Kaygının kariyer kararsızlığını önemli derecede yordamasına karşın öğrencilere sorulan açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarda kaygının kariyer kararlarını etkilediklerini ifade etmemişlerdir. Araştırmacılar tarafından bu durum öğrencilerin kaygının kariyer kararlarını etkilediğini bilincinde olmayabilecekleri şeklinde yorumlanmıştır.

Corkin, Arbona, Coleman ve Ramirez (2008) tarafından Porto Riko'lu 337 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada kariyer kararı ölçeğinin (Osipow, Carney, Winer, Yanico ve Koschier, 1976) İspanyolca versiyonunu ortaya koymak amaçlanmaktadır. İspanyol kariyer karar ölçeğinin maddeleriyle yapılan faktör analizi sonuçları orijinal kariyer kararı ölçeğinde tanımlananla benzer dört faktör verdiği belirtilmiştir. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre kariyer kararsızlığı ve kaygı arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur.

Daniels ve diğerleri (2011) tarafından 844 üniversite öğrencisinin katıldığı örneklemlerle çalışmalarında kariyer kaygısı ile kariyer kararsızlığını etkileyen demografik değişkenleri araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerin kariyer kaygı düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Öğrencilerin kariyer kaygı düzeyleri ve kariyer kararsızlıkları ile öğrenim gördükleri fakülte arasında anlamlı farklılık

olduğu tespit edilmiştir. Sanat dalında öğretim gören öğrencilerin kariyer kaygı düzeyleri diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksektir. Öğrencilerin, kariyer kaygısı ve kararsızlığı ile üniversiteye giriş yılı veya bir oryantasyon programına katılmış olmak arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Kariyer kararsızlığı ile cinsiyet ve yaş arasında anlamlı farklılık bulunmadığı belirtilmiştir.

Mojgan, Kadir ve Soheil (2011) tarafından İranlı 17 ile 21 yaş arasında bulunan 150 lisans öğrencisi ile yapılan çalışmada, kariyer kararsızlığı ile durumluk ve sürekli kaygı arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin kariyer kararsızlıkları ve kaygı düzeyleri nicel araştırma yöntemlerinden birisi olan anket uygulaması ile ölçülmüş, araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin kariyer kararsızlığı ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri durumluk kaygı düzeylerinden yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Vignoli (2015) tarafından Fransa'nın dört devlet lisesinde eğitim öğretime devam eden 242 lise son sınıf öğrencisi ile yapılan çalışmada lise öğrencilerinin kariyer kararsızlıkları ve kariyer araştırmalarındaki kariyer kaygısı durumları incelenmiştir. Bu çalışmada anket yöntemi kullanarak öğrencilerin kariyer araştırma sıklığı, kariyer kararsızlığı, sürekli kaygı ve öğrencilerin akademik ve mesleki kariyerlerinde başarısız olma korkularını ölçen anketler uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin kariyer kararsızlıkları ve araştırmalarının sürekli kaygı ve kariyer kaygısı ile aralarında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ergenler akademik ve mesleki kariyerlerinde başarısız olmalarından ne kadar çok korkuyorlarsa kariyer kararsızlıklarının da o kadar fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pisarik, Rowell ve Thompson (2017) tarafından yaşları 18-23 arası olan lisans öğrencilerinden oluşan örneklem grubuyla yaptıkları çalışmada öğrencilerin kariyer kaygılarını varoluşsal açıdan incelemiştir. Araştırmada transandantal fenomenoloji yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin kullanılma amacı bireylerin deneyimlerini öğrenmek ve tanımlamaktır. Kariyer kaygısı genel kaygı ile ilişkilendirilen genel olarak kaynağını korkudan almaktadır. Davranışlar, düşünceler ve duyguların bir araya gelmesi sonucunda oluşur. Fakat varoluşsal kaygıda durum böyle değildir. Birey anlam, amaç ve isteklerini içeren bir kariyer geliştirmekten kendisini sorumlu hissetmesi nedeniyle kaygı yaşamaktadır. Sosyal kaygıların ve akran karşılaştırmalarının sonucunda kariyer kaygısı oluştuğu belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin varoluşsal kaygı düzeyleri kendilerini baskı altında hissettikleri zamanlarda artmaktadır. Öğrencilerin gelecekle için

endişe etmeleri kariyer kaygılarını arttırmaktadır. Araştırma sonuçlarında en çok vurgulanan kısım öğrencilerin yaşadıkları kaygı düzeyini en çok etkileyen durumun mezuniyet sonrası istihdam edilme endişeleri ve hayatlarındaki anlam ve amaçları için gerekli koşulların sağlanması ile kariyer gelişim süreçlerine odaklanmak istemeleri olmuştur.

Boo, Kim ve Ho-Kim (2021) tarafından Güney Kore’de konaklama ve turizm bölümünde eğitim öğretime devam eden lisans öğrencilerinin katılımı ile yapılan araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin, kariyer kaygısı düzeyleri ile akademik performans ve seçim hedefleri arasında negatif ilişki olduğu belirtilmiştir. Ayrıca akademik performans seçim hedefleri ile ilişkili olmadığı ve seçim hedeflerinin kariyer kaygısı ile arasındaki ilişkiye de aracılık etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Boo, Wang ve Kim (2021) tarafından yapılan araştırmanın örneklemini Çin ve Amerika Birleşik Devletleri’nde öğrenim gören yaş ortalamaları 21,61 olan 401 kız 159 erkek lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre kariyer uyumunun kariyer kaygısı ile kısmen ilişkili olduğunu gelecek zaman perspektifi ile kariyer kaygısının negatif ilişkili olduğu ve bu ilişkiye kariyer uyumuna kısmen aracılık ettiği belirtilmiştir. Bu sonuçların Amerika Birleşik Devletleri’nde öğrenim gören öğrencilerde daha belirgin olduğuda söylenmektedir.

2.6.3. Mesleki Kararsızlık ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Özgan (2006) tarafından Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ne devam eden 122 erkek 145 kız toplamda 267 son sınıf öğrencisi ile yaptığı araştırmaya göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin çok düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin meslek seçimi kararı verme konusunda yeterince olgun olmadıkları ifade edilmiştir. Cinsiyet değişkeni ile mesleki olgunluk arasında anlamlı farklılık bulunmuş farklılığın kız öğrencilerin lehine olduğu ifade edilmiştir. Araştırmanın dikkat çeken bir bulgusuna göre öğrenci kişilik özelliklerinden en fazla paya sahip olanın mesleki kaygı durumu olduğu belirtilmiş bu durum öğrencilerin, meslek kararı noktasında kritik bir dönemde olmaları bu durumun da mesleki kaygılarını arttırdığı şeklinde yorumlanmıştır. Öğrencilerin mesleki kaygı düzeyleri ile cinsiyet değişkeni ile aralarındaki ilişkiye baktıklarında ise erkek öğrencilerin mesleki kaygılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kesici (2007) tarafından Konya ilinin Selçuklu, Meram ve Karatay ilçelerinde öğrenimlerine devam eden 9. 10. ve 11. sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmaya göre

öğrencilerin kişisel rehberlik ve mesleki rehberlik ihtiyaçları yaşadıkları mesleki karar verme zorluklarının %15,5'in yordamaktadır. Araştırmaya göre algılanan anne-baba tutumlarının mesleki karar verme zorluklarının önemli bir yordayıcı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle öğrenciler mesleki karar süreçlerinde anne-babalarından gelen bildirimlerden etkilenmedikleri veya anlamlı düzeyde bir etkilenme yaşamadıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Çınar (2011) tarafından İstanbul ilinin Ataşehir ilçesinde öğrenimine devam eden 104 kız ve 133 erkek toplam 237 lise son sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmada öğrencilerin mesleki kararsızlık ve mesleki olgunluk düzeylerini psikodrama grup çalışması ile sınamak olmuştur. Yapılan deyesel araştırmaya sonucuna göre öğrencilerin mesleki kararsızlık puan ortalamalarında azalma mesleki olgunluk puan ortalamalarında yükselme farkedilmiştir. Ulaşılan bir diğer sonuçta mesleki kararsızlık ve mesleki olgunluk ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamasıdır. Başka bir ifade ile kız ve erkek öğrencilerin mesleki kararsızlık ve mesleki olgunluk düzeyleri açısından anlamlı düzeyde farklılaşma yaşamadıklarıdır. Ayrıca öğrencilerin rehberlik servislerinde aldıkları yardımın mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlık düzeylerini etkiledikleri sonucunu da belirtmişlerdir.

Akkoç (2012) tarafından İzmir ilinde bulunan Şemikler ve İzmir Anadolu Öğretmen Lisesi'nde 9., 10., 11. ve 12. Sınıfta öğrenimine devam eden 127 kız ve 140 erkek toplam 268 lise öğrencisi ile yapılan çalışmada lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarını çeşitli değişkenlere göre incelediği çalışmasında mesleki karar envanterinin alt boyutlarından yer alan akılcı olmayan inançlar puan ortalamaları cinsiyet, akılcı olmayan inançlar ve dışsal çatışma alt ölçekleri puan ortalamaları yaş ve sınıf düzeyine göre farklılaşmıştır. Bu durumu öğrencilerin akılcı olmayan inançlarında dolayı sağlıklı karar veremeyebilirler şeklinde yorumlamıştır.

Satan (2014) tarafından yapılan araştırmanın örneklemini İstanbul ilinin Zeytinburnu ilçesindeki Zeytinburnu Endüstri Meslek Lisesi ve Zeytinburnu Şehit B. Elçi G. Balkar Endüstri Meslek Lisesi'nde öğrenimlerine devam eden 75'i kız ve 200'ü erkek son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların, mesleki olgunluk düzeylerinin, karar verme stratejileri tarafından yordanması üzerine yapmış olduğu çalışmada mesleki olgunluğun, karar verme stratejilerinden içtepsel, mantıklı ve kararsız alt boyutları tarafından yordandığı sonucuna ulaşmıştır. Başka bir ifade ile lise son sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri karar stratejileri, mesleki olgunluk düzeylerini yordamaktadır.

Şahin, Sarı, Duman ve Kerimoğlu (2015) tarafından Trabzon ilinde Anadolu Lisesi, Genel Lise ve Fen Lisesinde öğrenim gören 133 erkek ve 133 kız son sınıf öğrenci ile yapmış oldukları araştırmada mesleki kararsızlığı yordama çalışması yapmışlardır. Mesleki kararsızlığı kontrol odağı ve mantık dışı inançlar değişkenleri açısından yordamayı amaçladıkları çalışmada kontrol odağının 2 alt boyutunun mesleki kararsızlığı yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu alt boyutlardan şansa inanma, mesleki kararsızlığı düşük düzeyde olumsuz yönde yordamış, diğer boyut olan çabanın anlamsızlığının ise düşük düzeyde olumlu yönde yordamıştır. Diğer bağımsız değişken olan mantık dışı inançların mesleki kararsızlığı yordamadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Aydemir (2017) tarafından Trabzon ilinde 9. Sınıftan 10. Sınıfa geçecek olan ve alan tercihinde bulunacak 120 kız ve 120 erkek toplam 240 öğrencinin mesleki kararsızlıklarına etki eden faktörleri araştırdığı çalışmasında cinsiyet değişkeni ile mesleki kararsızlık arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Kız öğrencilerin mesleki kararsızlık düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Şeker ve Kaya (2019) tarafından yapmış oldukları deneysel çalışmayı 10. Sınıfta öğrenim gören 16'sı deney grubu 16'sı kontrol grubu olmak üzere 32 öğrenci ile gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre her hafta 70-80 dakika arasında süren toplamda 10 hafta uygulanan mesleki karar verme programının öğrencilerin mesleki kararsızlıklarını azalttığı ve kontrol grubundan anlamlı düzeyde farklılaştığını belirtmişlerdir.

Dursun ve Kara (2019) tarafından Kütahya ilinin Domaniç ilçesinde bulunan resmi bir ortaöğretim okulunda 9., 10., 11. ve 12. sınıfta öğrenimine devam eden 120 kız ve 108 erkek toplam 228 lise öğrencisiörnekleminde yapılan araştırmada kariyer seçiminde aile etkisinin bilgi desteği alt boyutu ve kariyer kararı yetkinlik beklentisinin, kariyer kararı verme güçlüklerini anlamlı ve pozitif yönde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Güneş ve Owen (2021) tarafından İstanbul ilinin Avrupa yakası bölgesinde bulunanyedi ortaöğretim okulunda öğrenimine devam eden 215 kız ve 157 erkek toplam 372 lise öğrencisi öğrenimine örnekleminde yapmış oldukları araştırmada öğrencilerin yaşadıkları mesleki kararsızlık düzeylerinin cinsiyet ve akademik kariyerleri arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca mesleki kararsızlık ile akademik erteleme davranışı arasında anlamlı farklılık tespit etmişlerdir.

İlhan ve Yüksel-Şahin (2023) tarafından gerçekleştirilen lise öğrencilerinin kariyer

kararlarının ve kariyer kaygılarının, kariyer yapılandırmalarına, sorumluluk duygusana ve davranışına göre incelenmesi isimli araştırmanın örneklemini İstanbul ili Fatih ilçesinde bulunan 4 farklı lisede hazırlık, 9. ve 10. sınıfta öğrenim gören toplam 646 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin sorumluluk davranışlarına, kariyer yapılandırmalarına, cinsiyet ve aile gelir düzeylerine göre kariyer kaygısı ve kariyer kararı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Lise öğrencilerinin sorumluluk duygularına göre ise kariyer kararı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık var iken kariyer kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde kariyer kararsızlığı ve kaygısı yaşadıkları, benzer şekilde aile gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin aile gelir düzeyi yüksek olan öğrencilere göre daha yüksek kariyer kararsızlığı ve kaygısı yaşadıkları belirtilmiştir.

2.6.4.Mesleki Kararsızlık ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Saunders, Peterson, Sampson ve Reardon (2000) tarafından 215 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilen araştırmada depresyon, işlevsel olmayan kariyer düşünceleri ve kariyer kararsızlığı arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma sonucunda kariyer kararsızlığının depresyon ve işlevsel olmayan kariyer düşünceleri ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Depresyon, işlevsel olmayan kariyer düşünceleri ve seçilmiş kontrol değişkenlerinin mesleki kararsızlık üzerindeki yordayıcı etkilerine bakılan araştırmada hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre depresyon kariyer kararsızlığını yordamazken, işlevsel olmayan kariyer düşünceleri, kariyer kararsızlığını yordamaktadır.

Mau (2001) tarafından Amerikalı ve Tayvanlı 323 kız ve 212 erkek toplamda 535 üniversite öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen araştırmada kariyer karar verme güçlüklerinin artmasının kariyer kararsızlığında arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kleiman ve diğerleri (2004) tarafından 192 üniversite öğrencisi örneklemlerle araştırmalarında kariyer karar verme güçlükleri ile işlevsel olmayan kariyer inançları arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmalarında, işlevsel olmayan kariyer inanç düzeylerinin yüksek olmasının kariyer kararı verme güçlüğüne de yükselttiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler varsayım olarak, daha yüksek derecede kararlılığa sahip olanlar daha düşük zorluk yaşadıklarını bildirmişlerdir.

Santos ve Ferreira (2012) tarafından 362 Portekizli lise öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarına göre kariyer kararsızlığı ile ilgili üç ana grup belirlenmiştir. İlk grup; açıkça belirlenmiş kariyer hedeflerine sahip, düşük düzeyde kariyer kararsızlığı ve kaygısı yaşayan bireylerdir. Bu bireylerin, kendilerine güvendikleri ve seçim yapmak için yeterli kariyer bilgisine sahip oldukları belirlenmiştir. İkinci grubun düşük düzeyde kaygı, kabul edilebilir düzeyde benlik saygısına sahip oldukları ve gelişimsel olarak bir kararsızlık içinde oldukları görülmüştür. Bu grubun kariyer alternatiflerini keşfetme süreci içerisinde oldukları ve uygun kariyer seçeneklerini belirlemede zorlandıkları belirlenmiştir. Üçüncü grubun ise yüksek düzeyde kaygı, düşük düzeyde benlik saygısına sahip olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda bu gruptaki bireylerin yüksek düzeyde kararsızlık yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Miller ve Rottinghaus (2013) tarafından 229 üniversite öğrencisi örnekleminde gerçekleştirilen araştırmada kariyer kararsızlığı, kaygı ve yaşamda anlam arayışı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre kariyer kararsızlığı ile kaygı arasındaki ilişkide yaşamdaki anlam arayışının aracılık etkisi olduğu ve kariyer kararsızlığı yaşayan bireylerin kaygılı hissetme ihtimallerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Charokopaki ve Argyropoulou (2019) tarafından Yunanistan'ın Atina şehrinde bulunan farklı liselerde 9. ve 10. sınıfta öğrenimine devam eden 82 kız ve 71 erkek toplam 153 lise öğrencisi örnekleminde, kariyer kararı verme öz yeterliği, iyimserlik ve kariyer kararsızlığı arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma sonucunda iyimserliğin kariyer kararsızlığını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kariyer kararı verme öz yeterliğinin iyimserlik ve kariyer kararsızlığı arasında aracı etkisi olduğu bulunmuştur.

Bian (2021), tarafından kariyer kararsızlığının alanyazındaki gelişimini değerlendirebilmek amacıyla kariyer kararsızlığı ile ilgili yapılan araştırmaları incelemiştir. Bu meta analiz çalışması sonucunda, kariyer kararsızlığına ilişkin mevcut alanyazının ağırlıklı olarak kariyer kararsızlığının ölçülmesi ve değerlendirilmesine odaklandığı görülmüştür. Bu çalışma kariyer kararsızlığı ile ilgili yapılan çalışmaları sentezlemesi açısından bir ilk niteliği taşımaktadır.

2.6.5. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar ile İlgili Yurt İçinde

Yapılan Araştırmalar

Hamamcı ve Çoban (2007) tarafından Gaziantep il merkezinde bulunan farklı 3 ortaöğretim okulunun 9., 10. ve 11. sınıfta öğrenimine devam eden 166 kız ve 116 erkek toplam 282 lise öğrencisi olan örnekleminde, mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisini incelemek amaçlanmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın genel akılcı olmayan inançlardan ziyade meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ile ilişki olduğu belirtilmiştir. Araştırmada meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların genel akılcı olmayan inançlara göre mesleki kararsızlık ve mesleki olgunluğu daha çok yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar mesleki olgunluktan çok mesleki kararsızlık ile ilişkili olduğu vurgulanmıştır.

Kepir (2011) tarafından 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Sakarya ili Hendek ilçesinde okuyan 312 lise son sınıf öğrencisi ile liseden yeni mezun olmuş ve üniversite sınavına hazırlanan 190 kişi olmak üzere 502 üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerden oluşan örnekleminde yapılan araştırma sonuçlarına göre mesleki olgunluk düzeyi ve cinsiyetin üniversite adaylarının meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları üzerinde ortak etkisinin anlamlı olmadığı belirtilmiştir. Aynı zamanda umut düzeyi ve cinsiyetin de ortak etkisinin anlamlı olmadığı belirtilmiştir. Fakat cinsiyet değişkeninin tek başına anlamlı farklılık ortaya koyduğu, kız öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde mesleki olgunluk düzeyi ve okul türünün de üniversite adaylarının meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları üzerinde ortak etkisinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın umut düzeyi ve okul türünün meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar üzerinde ortak etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Okul türü değişkenine göre genel lisede okuyan veya genel liseden mezun olan üniversite adaylarının meslek lisesinden veya Anadolu lisesinde okuyan veya bu liselerden mezun olan üniversite adaylarına göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının anlamlı düzeyde daha düşük olduğu belirtilmiştir.

Bacanlı (2012) tarafından Ankara il merkezinde bulunan farklı 3 ortaöğretim okulunun 9. sınıfta öğrenimine devam eden 119 kız ve 69 erkek toplam 188 lise öğrencisi

ile gerçekleştirilen araştırmada kariyer kararı verme güçlükleri ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar (dışsal kontrol, mükemmeliyetçilik, yanlış çıkarımlar, genellemeler ve özsaygı) kariyer karar verme güçlüklerine ilişkin toplam varyansın %30'unu açıklamıştır. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların alt boyutlarından olan dışsal kontrol tek başına mesleki karar verme güçlüklerinin anlamlı yordayıcısı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilere ait bazı özellikler ile kariyer kararı verme güçlükleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Buradaki sonuçlara göre kız öğrenciler erkek öğrencilere, kariyer kararı vermeyen öğrencilerin verenerlere, akademik başarısını kötü algılayan öğrencilerin iyi algılayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek kariyer kararı verme güçlüğü yaşadıkları belirtilmiştir.

Eraslan Çapan ve Korkut Owen (2018) tarafından ortaöğretim öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan düşüncelerini araştırdıkları çalışmalarının örneklemini 175'i kız 178'i erkek olmak üzere toplam 353 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre erkek öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları kız öğrencilere göre daha yüksektir. Okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık bulunan çalışmada yüksek puanlı Anadolu Lisesi öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inanç puanları meslek lisesi ve düşük puanlı Anadolu Lisesi öğrencilerinin puanlarından daha düşüktür.

Yılmaz (2019) tarafından Sakarya ilinin Akyazı ilçesinde öğrenim gören 672 lise öğrencisi örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada kız öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan puanları erkek öğrencilerin puanlarına göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Yine Fen Lisesi öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları, İmam Hatip Lisesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Anadolu Lisesi öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inanç puanları İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan mesleki kararsızlık ile kariyer denetim odağı alt boyutlarından içsellik boyutu ile zayıf düzeyde negatif ilişki tespit edilmiş, çaresizlik, şans, güçlü diğerleri alt boyutları ile ise zayıf düzeyde pozitif ilişki olduğu bulunmuştur. Mesleki kararsızlık ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların alt boyutu olan mükemmeliyetçilik, dışsal kontrol, yanlış çıkarımlar, genelleme, özsaygı arasında zayıf düzeyde pozitif ilişki olduğu bulunmuştur.

Kutluca (2020) lise öğrencilerinin sosyal medya tutumları ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasının örneklemini Kırıkkale ilindeki liselerde öğrenimlerine devam eden 267 kadın ve 252 erkek, toplam 519 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin sosyal medya tutumları, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları düşük düzeyde aynı yönde anlamlı şekilde yordamıştır. Bir diğer sonuca göre de lise öğrencilerinin Meslek Seçimin İlişkin Akılcı Olmayan İnançları, cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü algılanan sosyo-ekonomik düzey ve sosyal medyada geçirilen süreye göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu yönden cinsiyet değişkeninden erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre sınıf düzeyinden 9. ve 12. sınıf öğrencilerinin 10. ve 11. sınıf öğrencilere göre okul türü değişkeninden Anadolu Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin sırasıyla İmam-Hatip ve Fen Lisesinde öğrenim görenlere göre sosyo-ekonomik düzeye göre düşük olan öğrencilerin sosyo-ekonomik düzey orta ve yüksek olanlara göre sosyal medyada 6-12 saat vakit geçirenlerin daha az vakit geçiren öğrencilere göre daha yüksek düzeyde meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan puan ortalamalarına sahiptirler.

2.6.6. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar İle İlgili Yurt Dışında

Yapılan Araştırmalar

Schnorr ve Ware (2001), tarafından ortaöğretim okulunun 9. (%15), 10. (%40), 11. (%27) ve 12. (%18) sınıfta öğrenimine devam eden % 44'ü kız ve % 56'sı erkek lise öğrencisi olan örnekleminde gerçekleştirilen araştırmada, akademik başarısı düşük olan öğrencilerin mesleki olgunlukları ve kariyer inançları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre risk grubunda bulunan öğrencilerin uygun çalışma ortamı, kıyaslanma, problem çözme ve başarı durumları, kariyer inançları ile mesleki olgunlukları arasında bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Arulmani, Laar ve Easton (2003), tarafından öğrencilerin sosyal-bilişsel çevrelerinin ve sosyo-ekonomik durumlarının kariyer gelişimleri üzerinde etkisinin incelendiği araştırmanın örneklemini Hindistan'lı lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre sosyo-ekonomik durumu düşük olan lise öğrencilerinin kariyer inançlarında mantık dışı düşünceler olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifade ile sosyo-ekonomik durumu düşük olan öğrenciler mantık dışı kariyer inançlarına sahiptir.

Kelly ve Shin (2008), tarafından üniversite 1. sınıfta öğrenimine devam eden 149'u kız ve 161'i erkek üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada kariyer inançları ile kariyer bilgi eksikliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin kariyer düşünceleri (nevrotik ve olumsuz) ile kariyerleri ile ilgili bilgi eksikliği arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Dimakakou, Argyropoulou, Drosos ve Terzaki (2012), tarafından Yunanistan'ın Atika bölgesinde mesleki ortaöğretim kurumuna devam eden 54 kız ve 184 erkek toplam 238 öğrenci örnekleminde gerçekleştirilen araştırmanın katılımcı öğrencilerinden 165'i Yunan 73'ü göçmendir. Araştırmanın amacı Yunan öğrenciler ile göçmen öğrencilerin kariyer inançlarını incelemektir. Araştırma sonuçlarına göre kariyer inançları ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık vardır. Başka bir ifade ile erkek öğrencilerin olumsuz kariyer inançları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ayrıca kariyer inançları ile öğrencilerin Yunan veya göçmen olma durumları arasında anlamlı farklılık vardır. Başka bir ifade ile göçmen olan öğrencilerin olumsuz kariyer inançları Yunan öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Adegun ve Aremu (2013), tarafından Nijerya'nın Ogun eyaletindeki 96 ortaöğretim öğrencisinin oluşturduğu örneklemlen deneysel araştırmada öğrencilere uygulanan bilişsel yeniden çerçeveleme terapisinin, akılcı olmayan kariyer inançları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre deney grubu ile kontrol grubunun son test sonuçlarına göre deney grubu lehine değişim olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre deney grubuna uygulanan programın öğrencilerin akılcı olmayan kariyer düşünceleri üzerinde etkisi olduğu belirlenmiştir.

Jamali, Araqi ve Kalantarkousheh (2015), tarafından İran'ın Tahran şehrindeki Allameh Tabataba'i Üniversitesindeki 52 kız ve 75 erkek toplam 127 üniversite öğrencisi olan örneklemlen araştırmada öğrencilerin kariyer kararsızlıklarındaki, işlevsel olmayan kariyer düşünceleri ile erteleme davranışı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre işlevsel olmayan kariyer düşünceleri ile erteleme davranışı ve kariyer kararsızlığı arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre işlevsel olmayan düşünceler ile erteleme davranışı arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ogbuanyave diğeri (2017), tarafından Nijerya’da teknik üniversitede öğrenim gören 1. sınıf öğrencileri arasında 40 kız ve 133 erkek olan örneklemli deneysel araştırmada deney grubunu 65 erkek ve 22 kız öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu son test sonuçlarına göre deney grubu lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile uygulanan akılcı-duygusal davranış terapisi, öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan düşünceleri üzerinde etkili olmuştur.

Kaur ve Raji (2017), tarafından Hindistan’da ortaöğretim kurumlarındaki 10. Sınıfa devam eden 360 kız ve 360 erkek toplam 720 lise öğrencisinin oluşturduğu örnekleme öğrencilerin içinde doğup büyüdüğü aile ortamları ile kariyer inançları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kariyer inançları ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile erkek öğrencilerin olumsuz kariyer inançları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kariyer inançları ile ergenlerin aile çevrelerine uyumu, bağımsızlığı, örgütlenmesi, eğlence odaklı boyutları arasında bir ilişki olduğu saptanırken, rekabet odaklı ergenler ve dış odaklı ergenlerde aile kavramının iki boyutu arasında anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır.

Hechtlinger, Levin ve Gati (2019), tarafından İsrail’de 596 kadın ve 341 erkek toplam 937 genç yetişkinin örnekleminin oluşturduğu araştırma iki boyutlu bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Birinci kısımda akılcı olmayan kariyer inançlarını ölçmek amacıyla ölçek geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek 16 maddeden ve 5 işlevsel olmayan inanç kategorisinde 9’lu likert tiptedir. Oluşturulan ölçekteki kategoriler, şans ya da kader, kararın kritikliği, rol modellerin önemi, profesyonel desteğin rolü, ve toplumsal cinsiyet rolü olarak ortaya çıkmıştır.

Agi ve Amadi (2019), tarafından Nijerya’nın Rivers eyaletindeki lise 10. Sınıfta öğrenimlerine devam eden 50 kız ve 50 erkek toplam 100 örneklemli araştırmada öğrencilerin işlevsel olmayan kariyer vermeleri üzerindeki psikolojik belirtilerin etkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre lise öğrencilerinin psikolojik belirtileri onların işlevsiz kariyer verme durumlarını etkilemektedir. Ayrıca lise öğrencilerinin işlevsiz kariyer karar verme durumları ile cinsiyete göre anlamlı farklılık vardır.

El-Hassan ve Ghalayini (2020), tarafından Lübnan'ın Beyrut şehrindeki İngilizce eğitim veren özel okullardaki lise 11. ve 12. sınıfta öğrenimlerine devam eden 170 öğrencinin oluşturduğu araştırmada; lise öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları ile kariyer kararı verme yeterlilikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlara sahip olan öğrencilerin kariyer kararı verme öz-yeterliliklerinin azaldığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme/çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler hakkında bilgiler tanıtılmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma nicel araştırma modellerinden biri olan ilişkisel tarama temelli tahmin modeline göre planlanmıştır. Nicel araştırma, gözlenebilme durumu görece daha zor olan durumları somut bir şekilde nesnelleştirerek ölçülebilir ve sayılar ile açıklanabilir bir duruma koyan araştırma türleridir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). İlişkisel tarama yoluyla yapılan araştırmalar, iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim derecesini belirlemek ya da değişkenler arasındaki sonuçları tahmin etmek amacıyla gerçekleştirilir. Tahmin modeline göre tasarlanmış araştırmalarda üzerinde tahminde bulunan değişkene bağımlı yani (yordanan) değişken, tahminde bulunan değişkeni tanımlayan değişkene ise bağımsız (yordayan) değişken denilmektedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016). Bu çalışmada ise lise öğrencilerinin cinsiyet, okul türü, mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların kariyer kaygısı ile ilişki düzeylerini belirleme ve bu değişkenlerle birlikte değişim düzeylerini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma evrenini 2021-2022 eğitim ve öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında öğrenim görmekte olan lise son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örnekleme İstanbul ilinin Anadolu yakasındaki MEB'e bağlı orta öğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan lise son sınıf öğrencileri arasında tabakalı örnekleme yoluyla belirlenen 563 lise son sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel'e (2016) göre tabakalı örnekleme yöntemi araştırma örnekleminin evrenini olabildiğince hatasız bir şekilde yansıtmak ve evrenin alt gruplarını örneklemin dışında bırakılma tehlikesinin önüne geçmek için kullanılan yöntemdir. Bu yöntemde tabakalar arası değişimin olabildiğince büyük tabaka içi değişimin küçük olacak şekilde veri toplanması arzu edilmektedir. İstanbul ilinin Anadolu yakasında bulunan okul sayıları gerekli örnekleme ulaşmak için yeterli görülmüştür. Bu amaçla da örneklemin

evreni temsil edebilmesi için İstanbul ilinin Anadolu yakasında bulunan toplam 14 ilçesi içerisinde 6ilçe kura usulü ile belirlenmiştir. Spor lisesi, fen lisesi ve güzel sanatlar lisesi her ilçede bulunmaması nedeniyle örneklem dışında kalmamaları için lise türleri tabaka olarak kabul edilmiştir. Örneğin Anadolu yakasında 2 adet spor lisesi bulunmaktadır bu nedenle öncelik olarak bu iki lisenin bulunduğu ilçeler arasında kura çekilmiştir. Kurada Sultanbeyli ilçesinde bulunan Naim Süleymanoğlu Spor Lisesi çıkmıştır. Okul idaresi ile iletişime geçilip randevu alınıp ölçekler uygulanmıştır. Örneklem grubu lise son sınıf öğrencileri olması nedeniyleokuldaki 12. sınıf öğrencilerinin sayısı evreni temsil edebilecek örneklem sayısına yaklaşamamıştır. Bu durumda Anadolu yakasındaki Ataşehir ilçesinde bulunan Prof. Dr. Faik Somer Spor Lisesi Müdürlüğü ile görüşülmüş ve oradan alınan randevu ile örneklem sayısı tamamlanmıştır. Elde edilen gruplar içerisinde kura usulüyle grup büyüklükleri dikkate alınarak 11 okul belirlenmiştir.

Araştırma örneklemini temsil edecek şekilde okullar belirlendikten sonra İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden veri toplama işlemi için etik izin alınmıştır (Ek-1). İzin alma işlemi 09.05.2022 ve 28.05.2022 tarihleri aralığında gerçekleşmiştir. Veri toplama işlemi öncesinde resmi etik izin belgesi ile okul müdürlüklerinden ilgili sınıflar için randevu talep edilmiş ve bu doğrultuda çalışmalar yapılmıştır. Öğrenci, veli ve okul müdürlüklerine gerekli bilgilendirmeler yapılarak gönüllü katılımları sağlanmıştır. Veri toplama süreci okullarda yüzyüze ölçek formlar dağıtılarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcı örneklem grubuna ait demografik bilgiler Tablo 3.1 de verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırma Örneklemine İlişkin Demografik Bilgiler

Değişken	Frekans	%	
Cinsiyet	Kadın	316	56,10%
	Erkek	247	43,90%
Okul Türü	Fen Lisesi	98	17,40%
	Anadolu Lisesi	132	23,40%
	Güzel Sanatlar Lisesi	91	16,20%
	Spor Lisesi	72	12,80%
	İmam Hatip Lisesi	72	12,80%
	Mesleki ve Teknik Lise	98	17,40%
	Toplam	563	100,00%

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Veri toplama araçları araştırmanın amacına uygun kapsamda görülen ölçeklerden seçilmiştir. Araştırma kapsamında, araştırmanın bağımlı değişkeni olan kariyer kaygısını ölçmek üzere Çetin-Gündüz ve Nalbantoğlu-Yılmaz (2016) tarafından geliştirilen “Kariyer Kaygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmanın bağımsız değişkenlerinden olan Mesleki Kararsızlık, Çakır (2004) tarafından geliştirilen “Mesleki Karar Envanteri”nden alınan puanlarla ölçülürken çalışmanın diğer bir bağımsız değişkeni olan Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar, Yılmaz-Erdem ve Bilge (2008) tarafından geliştirilen “Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği”nden alınan puanlarla ölçülmüştür. Bununla birlikte araştırmanın bağımsız değişkenlerinden cinsiyet ve okul türü değişkenlerinin belirlenmesinde, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu, araştırmaya katılan lise öğrencilerine ilişkin demografik bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda öğrencilerin cinsiyet ve öğrenim gördükleri okul türlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Sorular Kişisel Bilgi Formuna ekler (Ek-7) bölümünde yer verilmiştir.

3.3.2. Kariyer Kaygısı Ölçeği (KKÖ)

Çetin Gündüz ve Nalbantoğlu Yılmaz (2016) tarafından lise öğrencilerinin kariyer kaygılarını ölçmek amacıyla kariyer kaygısı ölçeği geliştirilmiştir. Kariyer kaygısı ölçeği Nevşehir il merkezinde bulunan 6 farklı lisedeki 11. ve 12. Sınıflarda okuyan öğrencilerin örnekleminde geliştirilmiştir. Kariyer kaygısı ölçeği aile etkisine yönelik (ilk 5 madde) ve meslek seçimine yönelik (sonraki 9 madde) olmak üzere 2 alt boyuttan oluşan 14 maddelik bir ölçektir. Kariyer kaygısı ölçeği 5’li likert tipli bir ölçek olup “hiç katılmıyorum (1)” ile “tamamen katılıyorum (5)” arasında şekillenmiştir. Ölçek uygulayıcılarının kariyer kaygısı ölçeğinden aldıkları puanlar yüksek ise kariyer kaygıları da yüksektir anlamına gelmektedir. Ölçeğin geliştirilmesi sırasında yapılan güvenilirlik ölçümlerinde aile etkisine yönelik alt boyutun Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .742, meslek seçimine yönelik alt boyutunun .797 olarak belirlenmiştir (Çetin-Gündüzve Nalbantoğlu-Yılmaz, 2016).

3.3.3. Mesleki Karar Envanteri (MKE)

Mesleki Karar Envanteri: Öğrencilerin yaşadıkları mesleki kararsızlık durumlarının somut ve veriye dayalı bir şekilde ortaya konulması amacıyla Çakır (2004) tarafından geliştirilen ölçektir. Mesleki karar envanteri Burdur ilinde lise öğrenimine devam eden 527 lise öğrencisi örnekleminde gerçekleştirilmiştir. Mesleki karar envanteri içsel çatışmalar (8 madde), kendini yeterince tanımama (7 madde), meslek ve alan bilgisi eksikliği (7 madde), meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar (4 madde) ve dışsal çatışmalar (4 madde) olmak üzere 5 alt boyuttan oluşan 30 maddelik bir ölçektir. Mesleki karar envanteri 5’li likert tipli bir ölçek olup “bana çok uygun (5)” ile “bana hiç uygun değil (1)” arasında şekillenmiştir. Mesleki karar envanterinden alınacak puanların yüksek olması uygulayıcının mesleki kararsızlık düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Mesleki karar envanterinden alt boyutların toplamının verdiği puan alınabilmektedir. Mesleki karar envanteri toplam varyansın %40.53’ünü açıklamaktadır. Mesleki Karar Envanterinin genel iç tutarlık katsayısı .85’dir (Çakır, 2004).

3.3.4. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği (MSAOİÖ)

Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği: Öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarını somut ve veriye dayalı bir şekilde ortaya konulması amacıyla Yılmaz-Erdem ve Bilge (2008) tarafından geliştirilen ölçektir. Ölçek hazırlanırken duygusal davranışçı yaklaşım temel alınmıştır. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeği 180 (98 kız, 82 erkek), 1460 (704 kız, 756 erkek) ve 315 (140 kız, 175 erkek) öğrenci olmak üzere 3 farklı örnekleme geliştirilmiştir. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeğimükemmellik (9 madde), dışsal kontrol (8 madde), yanlış çıkarımlar (5 madde), genellemeler (8 madde) ve öz saygı (3 madde) olmak üzere 5 alt boyuttan oluşan 33 maddelik bir ölçektir. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeği 5’li likert tipli bir ölçek olup “tamamen katılıyorum (5)” ile “kesinlikle katılmıyorum (1)” arasında şekillenmiştir. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeğinden alınacak puanların yüksek olması uygulayıcının meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inanç düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Mesleki karar envanterinden alt boyutların toplamının verdiği puan alınabilmektedir. Ölçeğin geliştirilmesi sırasında yapılan güvenilirlik ölçümlerinde toplam puan için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,79 olarak bulunmuşken ölçeğin 5 faktörüne ilişkin iç tutarlılık katsayılarının 0,50 ile 0,67 arasında değiştiği bulunmuştur (Yılmaz-Erdem ve Bilge, 2008).

3.3.5. İşlem Yolu

Veri toplama aşamasında kullanılacak olan ölçeklere ilişkin gerekli izinler alınmıştır. Lise döneminde mesleki tercih yapmaya çok yakın olan lise 12. Sınıf öğrencilerinin kariyer kaygılarında mesleki kararsızlık ve akılcı olmayan inançların rolü isimli araştırmanın yapılabilmesi amacıyla Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Etik Kurulundan gerekli izin alınmıştır (Ek-3). Ayrıca araştırmanın başında İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırmanın gerçekleştirilebilmesi adına veri toplama araçlarının uygulanması için gerekli izinler alınmıştır (Ek-1). 2021-2022 eğitim öğretim yılında İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı çeşitli ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanması araştırmacı tarafından yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde araştırmanın amacı, önemi ve etik konular hakkında bilgi veren bir açıklama da hazırlanıp katılımcıların gönüllülüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan tüm veri toplama araçlarının uygulanması ortalama 15 ile 20 dakika arasında sürmüştür.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizi için IBM SPSS Statistics 25 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubundan toplanan her bir veriye ait ölçüm bilgisayara girilmiştir. Araştırma örneklem grubunun demografik değişkenleri ile kariyer kaygısı toplam puan ve alt boyut puanları arasındaki farklılaşmaya bakılmıştır. Öncelikle kariyer kaygısı toplam puanı ve alt boyut puanları ile cinsiyet arasındaki ortalamaların farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için t-Testi yapılmıştır. Ardından kariyer kaygısı toplam puan ile alt boyut puanları ile okul türü arasındaki ortalamaların farklılaşp farklılaşmadığına bakılmıştır. Okul türü ile arasındaki farklılaşmayı anlamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) yapılmıştır. Farklılaşmanın nereden kaynaklandığını anlamak için ise yani farklılaşmanın hangi gruplar arasında gerçekleştiğini belirlemek amacıyla Post Hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Regresyon analizi için tüm değişkenlerin sürekli ve en az eşit aralık düzeyinde olması gerekmektedir. Eğer bir ya da birden fazla süreksiz ve kategorik değişken analize dahil edilmek istenirse bu değişken kukla (dummy) değişken olarak tanımlanır (Alpar, 1997) Bu analiz için süreksiz ve kategorik bağımsız (yordayıcı) değişken olan cinsiyet ve okul türü kukla değişkenler olarak tanımlanmıştır. İlgili modelde etkisi incelenmek istenen cinsiyet kadın olduğu için kadın (1), erkek ise (0) olarak kodlanmıştır. Ayrıca diğer bir yordayıcı değişken olan okul türü değişkeninde incelenmek istenen fen lisesi (1), diğer okul türleri (0) olarak kodlanmıştır.

Aşamalı regresyon analizine başlanmadan önce bağımlı (yordanan) ve bağımsız (yordayıcı) değişkenlerin bu analiz için gerekli varsayımları sağlayıp sağlamadığı test edilmiştir. Öncelikli olarak veri setindeki 4 anlamlı uç değer veri setinden temizlenmiştir. Böylelikle başta 567 olan veri sayısı 563 olmuş, kalan varsayımlar 563 veri seti üzerinden incelenmiştir. Bu araştırmanın bağımlı değişkeni kariyer kaygısı; bağımsız değişkenleri ise mesleki kararsızlık, meslek seçimine ilişkin inançlar, cinsiyet ve okul türüdür. Sürekli ve eşit aralık düzeyindeki değişkenlere ait standart sapma ve ortalama değerleri betimsel istatistik ile incelenmiştir. Kariyer kaygısı alt boyutlarına ilişkin ortalama, standart sapma, alt boyutlardan alınabilecek minimum ve maksimum puanlar ve veri dağılımının normalliğini gösteren çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Kariyer kaygısının, mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ile ilişkisine bakmak için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon tekniğinden yararlanılmıştır. Analizlerdeki hata payı .05 olarak kabul edilmiştir. Ayrıca cinsiyet ve okul türünün kariyer kaygısını yordama gücünü belirlemek amacıyla Aşamalı Regresyon Analizi yapılmıştır. Regresyon analizi bağımlı değişkenin bir veya birden fazla bağımsız değişken tarafından ne derece yordandığını açıklamaktadır. Analize yordayıcı değişkenleri girerken üç temel yöntem kullanılır: Eş zamanlı, aşamalı ve hiyerarşik. Aşamalı regresyonda, analize ilk olarak yordanan değişkenle en yüksek düzeyde ilişkili olan yordayıcı değişken girilir. Bu süreç diğer değişkenlerin eklenmesiyle R^2 deki istatistiksel olarak önemli artış olmayana dek tekrarlanır. Böylece, bu aşamalı süreç hangi değişkenin analizde varyansa en çok katkıda bulunacağını ve sırasının ne olacağını tanımlar (Alpar, 1997).

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada kullanılan ölçme araçları ile toplanan verilere uygulanan istatistiksel analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir.

Araştırmanın sürekli ve eşit aralık düzeyindeki değişkenlerine (kariyer kaygısı, mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar) ilişkin betimsel istatistiklere Tablo 4.1.'de yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Sürekli Değişkenlere (Kariyer Kaygısı, Mesleki Kararsızlık ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar) İlişkin Betimsel İstatistikler

	N	$\bar{X}$	SS
Aile Etkisine Yönelik	563	10,1989	25,5725
Meslek Seçimine Yönelik	563	28,0018	19,0315
Kariyer Kaygısı Toplam	563	38,2007	12,4780
Mesleki Kararsızlık	563	75,0746	5,0042
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	563	82,3535	9,3720

Tablo 4.1. incelendiğinde kariyer kaygısı aile etkisine yönelik alt boyutunun ortalamasının ($\bar{X}$) 10.1989, standart sapmasının ise (SS) 25.5725; meslek seçimine yönelik alt boyutunun ortalamasının ($\bar{X}$) 28.0018, standart sapması (SS) 19.0315; kariyer kaygısı toplam puan ortalamasının ($\bar{X}$) 38,2007, standart sapması (SS) 12.4780 olduğu görülmektedir. Mesleki kararsızlık değişkeninin ortalaması ($\bar{X}$) 75.0746, standart sapması (SS) 5.0042; meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar değişkeninin ortalaması ($\bar{X}$) 82.3535, standart sapması (SS) 9.3720 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma kapsamında kariyer kaygısı toplam puanı ve alt boyutlarına ilişkin ortalama, standart sapma, alt boyutlardan alınabilecek minimum ve maksimum puanlar ve veri dağılımının normalliğini gösteren çarpıklık ve basıklık katsayıları içeren betimsel istatistiklere Tablo 4.2.'de yer verilmiştir.

Tablo 4.2. Lise Öğrencilerinde Kariyer Kaygısının Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Değişken	n	En küçük	En Büyük	X	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Aile Etkisine Yönelik	563	5	25	10,1989	25,5725	.827	-.212
Meslek Seçimine Yönelik	563	9	45	28,0018	19,0315	-.158	-.750
Kariyer Kaygısı Toplam	563	14	69	38,2007	12,4780	.069	-.598

Tablo 4.2. İncelendiğinde araştırmanın bağımlı değişkeni olan kariyer kaygısı alt boyutlarının çarpıklık ve basıklık katsayısının -2 ile + 2 aralığında olduğu görülmektedir. Çarpıklık ve basıklık değerleri veri dağılımının normal olup olmadığı hakkında bilgi verir. Bu değerler, -2 ile +2 arasında değer aldığı anda veri setinin normal olduğu ifade edilebilir (Büyüköztürk, 2021). Bu nedenle veri dağılımının normal olduğu söylenebilir.

4.1. Lise Öğrencilerinde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasına Yönelik Bulgular

Lise öğrencilerinin kariyer kaygısı toplam puan ortalamaları ile alt boyutları puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Bağımsız Gruplar İçin t-Testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo4.3’de verilmiştir.

Tablo 4.3.t-Testi Sonuçları

Ölçek/Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Aile Etkisine Yönelik	Kız	316	2,05	0,98	561	0,32	.746
	Erkek	247	2,02	1,02			
Meslek Seçimine Yönelik	Kız	316	3,28	0,99	561	4,68	.000*
	Erkek	247	2,88	1,95			
Toplam Kariyer Kaygısı	Kız	316	2,84	0,86	561	3,62	.000*
	Erkek	247	2,57	0,90			

*p<.05

Tablo 4.3. incelendiğinde lise öğrencilerinin kariyer kaygısı toplam puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir($t(561)=-,4,68$, $p=.000$, $p> 0.05$). Benzer şekilde, kariyer kaygısının, meslek

seçimine yönelik alt boyutu puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir ($t(561) = -3,62, p = .000, p > 0.05$). Fakat kariyer kaygısının, aile etkisine yönelik alt boyutu puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($t(561) = -0,32, p = .746, p > 0.05$). Buna göre cinsiyet ile kariyer kaygısı ve meslek seçimine yönelik alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki olduğu fakat aile etkisine yönelik alt boyutu ile anlamlı bir ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir.

4.2. Lise Öğrencilerinde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşmasına Yönelik Bulgular

Lise öğrencilerinin kariyer kaygısı toplam puan ortalamaları ile alt boyutları puan ortalamalarının okul türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) sonuçları Tablo 4.4’de verilmiştir.

Tablo 4.4. Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek/ Boyutlar	Okul Türü	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p	Farkın Kaynağı
Aile Etkisine Yönelik	Fen Lisesi	98	2,1 7	0,9 8	561	1,20	,304	
	İmam-Hatip Lisesi	72	2,1 6	1,0 8	561			
	Anadolu Lisesi	132	2,0 2	1,0 1	561			
	Meslek ve Teknik Lise	98	1,9 9	0,8 9	561			
	Güzel Sanatlar Lisesi	91	1,8 6	1,0 2	561			
	Spor Lisesi	72	2,0 3	1,0 1	561			
Meslek Seçimine Yönelik	Fen Lisesi	98	3,4 4	1,0 2	561	4,50	,000*	Fen Lisesi, Mesleki ve Teknik Lise, Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Lisesi
	İmam-Hatip Lisesi	72	3,2 7	0,8 9	561			
	Anadolu Lisesi	132	3,1	1,0	561			

		5	3				
	Meslek ve Teknik Lise	98	2,9	1,0	561		
	Güzel Sanatlar Lisesi	91	2,9	1,0	561		
	Spor Lisesi	72	2,8	0,9	561		
	Fen Lisesi	98	2,9	0,8	561	Fen Lisesi, Mesleki ve Teknik Lise, Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Lisesi	
	İmam-Hatip Lisesi	72	2,8	0,7	561		
	Anadolu Lisesi	132	2,7	0,8	561		
Toplam			5	9		3,78	,002*
Kariyer Kaygısı	Meslek ve Teknik Lise	98	2,5	0,9	561		
	Güzel Sanatlar Lisesi	91	2,5	0,9	561		
	Spor Lisesi	72	2,5	0,9	561		
	Fen Lisesi		4	5			

*p<.05

Tablo 4.4. incelendiğinde, lise öğrencilerinin kariyer kaygısı toplam puan ortalamalarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($f(561)=-,3,78, p=.002, p> 0.5$). Benzer şekilde, kariyer kaygısının, meslek seçimine yönelik alt boyutu puan ortalamalarının okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir ($t(561)=-,4,50, p=.000, p> 0.5$). Fakat kariyer kaygısının, aile etkisine yönelik alt boyutu puan ortalamalarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($f(561)=-,1,20, p=.304, p> 0.5$). Buna göre okul türü ile kariyer kaygısı ve meslek seçimine yönelik alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık olduğu fakat aile etkisine yönelik alt boyutu ile anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir. Bu nedenle anlamlı fark bulunan kariyer kaygısı ve meslek seçimine yönelik alt boyutunun, okul türüne göre farkın hangi gruplar arasında olduğu çoklu karşılaştırma testleri (post-hoc) testleri ile incelenmiş ve bu analizde Tukey testi tercih edilmiştir. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan analizler sonucunda elde edilen çoklu karşılaştırma değerleri Tablo 4.5. ve Tablo 4.6.'da verilmiştir.

Tablo4.5.Kariyer Kaygısı Toplam Puan Ortalamasının Okul Türüne Göre Çoklu Karşılaştırma Değerleri

Grup I	Grup J	P
Fen Lisesi	İmam-Hatip Lisesi	,960
	Anadolu Lisesi	,319
	Meslek ve Teknik Lise	,020*
	Güzel Sanatlar Lisesi	,017*
	Spor Lisesi	,015*
İmam-Hatip Lisesi	Fen Lisesi	,960
	Anadolu Lisesi	,927
	Meslek ve Teknik Lise	,298
	Güzel Sanatlar Lisesi	,266
	Spor Lisesi	,216
Anadolu Lisesi	Fen Lisesi	,319
	İmam-Hatip Lisesi	,927
	Meslek ve Teknik Lise	,752
	Güzel Sanatlar Lisesi	,703
	Spor Lisesi	,606
Meslek ve Teknik Lise	Fen Lisesi	,020*
	İmam-Hatip Lisesi	,298
	Anadolu Lisesi	,752
	Güzel Sanatlar Lisesi	1,00
	Spor Lisesi	,999
Güzel Sanatlar Lisesi	Fen Lisesi	,017*
	İmam-Hatip Lisesi	,266
	Anadolu Lisesi	,703
	Meslek ve Teknik Lise	1,00
	Spor Lisesi	1,00
Spor Lisesi	Fen Lisesi	0,15*
	İmam-Hatip Lisesi	,216
	Anadolu Lisesi	,606
	Meslek ve Teknik Lise	,999
	Güzel Sanatlar Lisesi	1,00

*p<.05

Tablo 4.5. incelendiğinde, çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Gruplar incelendiğinde anlamlı farkın Fen lisesi öğrencileri ile mesleki ve teknik lise, güzel sanatlar lisesi ve spor

lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmektedir.

Tablo4.6. *Kariyer Kaygısı Meslek Seçimine Yönelik Alt Boyut Puan Ortalamasının Okul Türüne Göre Çoklu Karşılaştırma Değerleri*

Grup I	Grup J	P
Fen Lisesi	İmam-Hatip Lisesi	,881
	Anadolu Lisesi	,277
	Meslek ve Teknik Lise	,005
	Güzel Sanatlar Lisesi	,022
	Spor Lisesi	,002
İmam-Hatip Lisesi	Fen Lisesi	,881
	Anadolu Lisesi	,973
	Meslek ve Teknik Lise	,247
	Güzel Sanatlar Lisesi	,457
	Spor Lisesi	,110
Anadolu Lisesi	Fen Lisesi	,277
	İmam-Hatip Lisesi	,973
	Meslek ve Teknik Lise	,532
	Güzel Sanatlar Lisesi	,797
	Spor Lisesi	,268
Meslek ve Teknik Lise	Fen Lisesi	,005
	İmam-Hatip Lisesi	,247
	Anadolu Lisesi	,532
	Güzel Sanatlar Lisesi	,999
	Spor Lisesi	,993
Güzel Sanatlar Lisesi	Fen Lisesi	,022
	İmam-Hatip Lisesi	,457
	Anadolu Lisesi	,797
	Meslek ve Teknik Lise	,999
	Spor Lisesi	,950
Spor Lisesi	Fen Lisesi	,002
	İmam-Hatip Lisesi	,110
	Anadolu Lisesi	,268
	Meslek ve Teknik Lise	,993

*p<.05

Tablo 4.6. incelendiğinde, çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Gruplar incelendiğinde anlamlı farkın fen lisesi öğrencileri ile mesleki ve teknik lise, güzel sanatlar lisesi ve spor lisesi öğrencileri arasında olduğu görülmektedir.

4.3. Kariyer Kaygısı, Aile Etkisine Yönelik ve Meslek Seçimine Yönelik Alt Boyutları İle Mesleki Kararsızlık ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Değişkenleri Arasındaki İlişkiler

Kariyer kaygısının, mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ile ilişkisine bakmak için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon tekniği kullanılmıştır. Korelasyon analizi sonuçları Tablo 4.7.'da yer verilmiştir.

Tablo 4.7.Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5
1.Kariyer Kaygısı Toplam	1				
2.Aile Etkisine Yönelik	,730*	1			
3. Meslek Seçimine Yönelik	,935*	,462*	1		
4.Mesleki Kararsızlık	,707*	,547*	,654*	1	
5.Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	,417*	,371*	,349*	,515*	1

*p<.05

Tablo 4.7. incelendiğinde araştırmanın bağımlı değişkeni olan kariyer kaygısı toplam, aile etkisine yönelik ve meslek seçimine yönelik alt boyutu ile mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Lise 12. sınıf öğrencilerinin kariyer kaygısı toplam puanı ile aile etkisine yönelik alt boyutu puanları arasındaki korelasyon kat sayısının ,730, meslek seçimine yönelik alt boyutu puanları arasındaki korelasyon katsayısının ,935, mesleki kararsızlık ile arasındaki

korelasyon katsayısının ,707 ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ile ,417 olduğu görülmektedir.

Kariyer kaygısı aile etkisine yönelik alt boyutu puanı ile meslek seçimine yönelik alt boyutu puanları arasındaki korelasyon katsayısının ,462, mesleki kararsızlık ile arasındaki korelasyon katsayısının ,547 ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ile ,654 olduğu görülmektedir.

Kariyer kaygısı meslek seçimine yönelik alt boyutu puanları ile mesleki kararsızlık arasındaki korelasyon katsayısının ,654 ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ile ,349 olduğu görülmektedir.

Ayrıca mesleki kararsızlık puanları ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar puanları arasındaki korelasyon katsayısının ,515 olduğu görülmektedir.

4.4. Mesleki Kararsızlık, Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar, Cinsiyet ve Okul Türü Değişkenlerinin Kariyer Kaygısı, Aile Etkisine Yönelik ve Meslek Seçimine Yönelik Alt Boyutlarını Yordama Gücüne İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

4.4.1. Kariyer Kaygısı Aile Etkisine Yönelik Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Doğrusal Çoklu Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular

Kariyer kaygısında aile etkisine yönelik alt boyutların açıklanmasına ilişkin yapılan doğrusal çoklu regresyon analizinde ortaya çıkan bulgulara ilişkin verilere Tablo 4.8'de yer verilmiştir.

Tablo 4.8. Kariyer Kaygısı Aile Etkisine Yönelik Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Doğrusal Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

	B	SH_B	β	T	p	R	ΔR²	F
Sabit	,044	,169		,262	,000	.55	.31	63,2
Mesleki Kararsızlık	,550	,050	,423	11,10	,000			
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	,244	,074	,138	3,29	,001			
Kız	,050	,019	,023	,536	,592			

Fen Lisesi	,003	,001	,002	,037	,971
------------	------	------	------	------	------

*p<.05

Tablo 4.8 incelendiğinde; mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar değişkenlerinin lise öğrencilerinin kariyer kaygısı aile etkisine yönelik alt boyutu puanının %31'ini açıkladığını ortaya koymaktadır (R=.55, R²=.31). Fakat cinsiyet(p=.592, p> 0.5) ve okul türü(p=.971, p> 0.5) anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Lise öğrencilerinde kariyer kaygısı meslek seçimine yönelik alt boyutunu en güçlü yordayan değişkenin mesleki kararsızlık olduğu görülmektedir. Mesleki kararsızlık değişkenini sırasıyla cinsiyet değişkeninden kız olmak, okul türü değişkeninden fen lisesinde öğrenim görüyor olmak ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar şeklinde ifade edilebilir.

4.4.2. Kariyer Kaygısı Meslek Seçimine Yönelik Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular

Kariyer kaygısında meslek seçimine yönelik alt boyutun açıklanmasına yönelik yapılan çoklu doğrusal regresyon analizinde ortaya çıkan bulgulara Tablo 4.9'da yer verilmiştir.

Tablo 4.9. Kariyer Kaygısı Meslek Seçimine Yönelik Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Doğrusal Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

	B	SH _B	β	T	p	R	ΔR ²	F
Sabit	,746	,154		4,84	,000	.68	.47	125,58
Mesleki Kararsızlık	,750	,045	,572	16,48	,000			
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	,099	,067	,062	1,47	,140			
Kız	,346	,066	,216	5,23	,000			
Fen Lisesi	,269	,085	,132	3,15	,002			

*p<.05

Tablo 4.9 incelendiğinde; mesleki kararsızlık, cinsiyet ve okul türü değişkenlerinin lise öğrencilerinin kariyer kaygısı meslek seçimine yönelik alt boyutu puanının %47'sini açıkladığını ortaya koymaktadır (R=.73, R²=.47). Fakat meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir (p=.140, p> 0.5). Lise öğrencilerinde kariyer kaygısı meslek seçimine yönelik alt boyutunu en güçlü yordayan

değişkenin mesleki kararsızlık olduğu görülmektedir. Mesleki kararsızlık değişkenini sırasıyla cinsiyet değişkeninden kız olmak, okul türü değişkeninden fen lisesinde öğrenim görüyor olmak ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar şeklinde ifade edilebilir.

4.4.3. Kariyer Kaygısı Toplam Puanının Açıklanmasına Yönelik Yapılan Çoklu Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular

Kariyer kaygısı toplam puanın açıklanmasına yönelik yapılan çoklu doğrusal regresyon analizinde ortaya çıkan bulgulara Tablo 4.10'da yer verilmiştir.

Tablo 4.10. Kariyer Kaygısı Toplam Puanının Açıklanmasına İlişkin Doğrusal Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

	B	SH _B	β	T	p	R	ΔR ²	F
Sabit	,495	,124		4,06	,000	.73	.53	161,88
Mesleki Kararsızlık	,678	,036	,618	18,58	,000			
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	,151	,054	,118	2,79	,005			
Kız	,223	,053	,175	4,20	,000			
Fen Lisesi	,191	0,68	,117	2,79	,005			

*p<.05

Tablo 4.10. İncelendiğinde lise öğrencilerinin, toplam kariyer kaygılarının dört değişken tarafından da yordandığı görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular; mesleki kararsızlık, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar, cinsiyet ve okul türü değişkenlerinin lise öğrencilerinin kariyer kaygısı toplam puanının %53'ünü açıkladığını ortaya koymaktadır (R=.73, R²=.53). Lise öğrencilerinde kariyer kaygısını en güçlü yordayan değişkenin mesleki kararsızlık olduğu görülmektedir. Mesleki kararsızlık değişkenini sırasıyla cinsiyet değişkeninden kız olmak, okul türü değişkeninden fen lisesinde öğrenim görüyor olmak ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar şeklinde ifade edilebilir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen lise öğrencilerinde kariyer kaygısı ile mesleki kararsızlık ve meslek seçimine yönelik akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkilere yönelik bulgular alanyazına uygun olarak tartışılmıştır.

5.1.1. Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Araştırma bulgularına göre lise öğrencilerinin toplam kariyer kaygısı puan ortalamaları ve meslek seçimine yönelik alt boyutu puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin kariyer kaygısı ölçeğinin meslek seçimine yönelik alt boyutu ve toplam kariyer kaygısından aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Fakat kariyer kaygısı aile etkisine yönelik alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bir başka ifade ile kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin kariyer kaygısı ölçeğinden elde edilen puan ortalamalarına göre aile etkisine yönelik alt boyutunda anlamlı farklılık yoktur. Ayrıca bulgular incelendiğinde kariyer kaygısı toplam puan, meslek seçimine yönelik ve aile etkisine yönelik alt boyutlarının tamamında kız öğrencilerin puan ortalamalarının erkek öğrencilerin puan ortalamalarından yüksek olduğu ortaya konulmuştur.

Alanyazın incelendiğinde lise öğrencilerinde kariyer kaygısının cinsiyete göre farklılaşması üzerine yapılan karşılaştırmalar sınırlı olmakla beraber yapılan çalışmalar da alanyazında mevcuttur (Daniels ve diğerleri, 2011; Akbaş, 2019; Kayadibi, 2019; Aygün, 2020; Şama, 2020; Gürkan ve Beler, 2021; Çalı ve Doğar, 2021; Karakaş, 2021; Samancı, 2023). Bu doğrultuda alanyazındaki bazı bulgular benzer şekilde bu çalışmada olduğu gibi kız öğrencilerin genel kariyer kaygısı puan ortalamalarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulgularını destekleyen araştırma (Daniels ve diğerleri, 2011; Akbaş, 2019; Şama, 2020; Kayadibi, 2019; Gürkan ve Beler, 2021; Karakaş, 2021) sonuçlarının olduğu

tespit edilmiştir. Bu durumu kız öğrencilerin duygusal durumlarını daha yoğun ve ifade etme konusunda daha açık olmalarına bağlayabiliriz.

Demir, (2020) toplumsal cinsiyet algısı ve kariyer kararsızlığı: Sinop ili örneği isimli araştırmasında lise mezunu üniversite sınavına hazırlanan kız öğrencilere seçmek istedikleri meslek sorulmuştur. Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine uygun meslekleri tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerin % 40,5'i öğretmen %10,5'i hemşire olmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu durumu öğrencilerin meslek ve mesleğin getirdiği iş yükü açısından değerlendirdikleri çünkü kız öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolüne bağlı olarak “çalışma” kavramını sadece uğraştıkları meslek yükü ile sınırlı kalmayacağını düşüncelerine bağlamışlardır. Bu şekilde hem iş yerinde hem de ev işlerinde gerektiği kadar çalışma performansı göstererek stres ve yorgunluğun önüne geçmeyi amaçlamaktırlar.

Kadınların kariyer hedeflerinin önünde engel teşkil eden çoklu rol üstlenmeleri onların kariyerlerinde yerine getirmeleri gereken sorumlulukları ve aile beklentilerinin kısıtlayıcılığı arasında kalmalarına neden olmuştur (Cgi-Ching, 1992). Ayrıca farklı kültürlerde ortak bir şekilde erkekler daha güçlü benlikleri yansıtan arzu edilen özelliklerle (örneğin güçlü öz güvenli, cesur, özerk ve akılcı) tanımlanırken kadınlar ise daha güçsüz benlikleri yansıtan arzu edilmeyen istenmeyen özelliklerle (örneğin güçsüz, pasif, bağımlı, kararsız duygusal) tanımlanmaktadır. Kadın cinsiyetine yönelik bu kalıp yargılar onları sosyal, ekonomik ve politik alanlara göre daha düşük konumlarda kalmalarına neden olmaktadır (Sakallı-Uğurlu, 2003). Buradan hareketle kız öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerini karşılamak ve bu rollere uygun meslek-kariyer tercihinde bulunma baskısı hissetmeleri kariyer kaygı düzeylerini arttırabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında alanyazında kariyer kaygısı ve kariyer kaygısı alt boyutları ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulunmayan araştırma (Aygün, 2020; Çalı ve Doğar, 2021; Samancı, 2023) bulgularının varlığı da tespit edilmiştir.

Söner'in (2021) kariyer karar verme güçlüğünde cinsiyet farklılıkları: Bir meta analiz çalışması isimli araştırmasında lisansüstü çalışmaları incelemiştir. Bu araştırma sonuçlarına göre lise ve üniversite öğrencilerinde cinsiyetin kariyer kararı verme güçlüğü üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca her ne kadar anlamlı olmasa da kadınların kariyer kararı verme güçlüklerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak ilgili alanyazın incelendiğinde kariyer kaygısı toplam puanları, aile etkisine yönelik ve meslek seçimine yönelik alt boyutlarının cinsiyet değişkeni ile ilişkili olabileceği görülmüştür.

5.1.2. Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarının Okul Türüne Göre

Farklılaşması

Araştırma bulgularına göre lise öğrencilerinin toplam kariyer kaygısı puan ortalamaları ve meslek seçimine yönelik alt boyutu puan ortalamalarının okul türü değişkenine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılık kaynağının Fen Lisesi öğrencilerinin kaygı ortalamalarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu sonuca göre Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek kaygı düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Kariyer kaygısı alt boyutlarından aile etkisine yönelik için ise okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir.

Alanyazın incelendiğinde genel kariyer kaygısı ile meslek seçimine yönelik alt boyutu ve aile etkisine yönelik alt boyutunun okul türü değişkeni ile arasındaki ilişkiye bakıldığı çalışmaların olduğu görülmüştür. Bu çalışmada Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Spor Lisesi ve Güzel Sanatlar Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin kaygı düzeyleri Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre daha düşük çıkmıştır. Alanyazın incelendiğinde bu araştırma ile örtüşen araştırma (Akbaş, 2019) olduğu görülmektedir. Bu çalışmada başka bir bakışla elde edilen çıkarım da Fen Lisesi öğrencilerinin kariyer kaygı düzeylerinin diğer okul türlerinde öğrenim gören öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmasıdır. Yılmaz, Gündüz'ün (2018) yapmış olduğu çalışmada bu durumun tam tersi meslek seçimine yönelik alt boyutunda anlamlı fark olmadığı aile etkisine yönelik alt boyutta anlamlı farklılık olduğu ayrıca bu farkın Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi aleyhinde olduğu görülmüştür. Özetle Yılmaz, Gündüz'ün (2018) araştırmasında en az kaygı düzeyine sahip olan grup Fen Lisesi öğrencileri olmuşlardır. Alanyazın incelendiğinde genel kariyer kaygısı, aile etkisine yönelik ve meslek seçimine yönelik alt boyutları ile okul türü arasında anlamlı farklılıkların olmadığı çalışmalara da (Kayadibi, 2019; Samancı, 2023) rastlanılmıştır.

Araştırma sonuçlarının farklı olması, çalışma gruplarının farklı yaşam ve sosyoekonomik düzeylere sahip olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Bu çalışmada Fen

Lisesi öğrencilerinin Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Spor Lisesi ve Güzel Sanatlar Lisesi öğrencilerinden daha yüksek kaygı sahip olmaları öğrencilerin branş seçimi veya özel yetenek vb. ihtisaslaşma sürecinde olmadıkları bu nedenle kariyer seçeneklerinin daha geniş ve çeşitli olması karar verme süreçlerini de etkilediği düşünülmektedir. Kariyer kaygısı düzeyleri düşük olan okullarda öğrenim gören öğrencilerin buldukları okul türü nedeniyle kariyer planlarının daha somut ve belirli olması sonraki süreçte yaşayacakları kariyer kaygısı durumunun oluşmasında engelleyici olabilmektedir. Çalışma grubunun lise son sınıf öğrencilerinden oluşması ve sınava hazırlanan öğrencileri kapsamaması nedeniyle Fen Lisesi öğrencilerinin yoğun sınav kaygısı yaşamaları da kariyer kaygısı düzeylerine etki etmiş olabilir.

Suna, Gelbal ve Özer (2020) fen lisesi öğrencilerinin sosyoekonomik arka planı ve yükseköğretime geçişteki tercihleri isimli araştırmalarına göre 2011-2019 yılları arasında fen lisesinde öğrenim gören öğrenci sayısındaki artış, 2011 yılında %35 oranında olan kız öğrenci sayısının 2019 yılında %58 oranında olması, üniversite sınavında aldıkları puanlar ile 2013 yılında %69 yerleşme oranına sahipken 2019 yılında %45 yerleşme oranında olmaları ve fen lisesi öğrencilerinin ilk tercihlerinde, ilk 5 tercihlerinde, ilk 10 tercihlerinde yerleşme oranlarının son yıllarda düşüşte olması nedeniyle fen lisesi öğrencilerinin kariyer kaygı düzeylerini arttırdığı sonucu çıkarılabilir.

5.1.3. Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarının Mesleki Kararsızlık, Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar, Cinsiyet ve Okul Türü Tarafından Yordlanması

Bu araştırmada doğrusal çoklu regresyon analizi ile lise öğrencilerinde kariyer kaygısının yordayıcılarının neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Mesleki kararsızlık, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar, cinsiyet ve okul türü değişkenlerinin kariyer kaygısını ne kadar etkilediği ve toplam açıklanan varyansın miktarını öğrenmek amaçlanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre kariyer kaygısı aile etkisine yönelik alt boyutunu yordayan değişkenlerin önem sırasına göre mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak bu değişkenlerin kariyer kaygısı aile etkisine yönelik alt boyutunun %31'ini açıkladığı görülmüştür.

Kariyer kaygısı meslek seçimine yönelik alt boyutunu yordayan değişkenlerin önem sırasına göre mesleki kararsızlık, cinsiyet değişkeninden kız olmak ve okul türü değişkeninden fen lisesinde öğrenim görüyor olmak şeklinde belirlenmiştir. Sonuç olarak bu değişkenlerin kariyer kaygısı meslek seçimine yönelik alt boyutunun %47'sini açıkladığı görülmüştür.

Yapılan analizlerde görüldüğü üzere kariyer kaygısı aile etkisine yönelik alt boyutunu cinsiyet ve okul türü değişkenlerinin yordamadığı benzer şekilde kariyer kaygısı meslek seçimine yönelik alt boyutunu meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar değişkeni tarafından yordanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle genel kariyer kaygısının bağımsız değişkenler tarafından yordanıp yordanmadığına bakılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre genel kariyer kaygısını yordayan değişkenlerin önem sırasına göre mesleki kararsızlık, cinsiyet değişkeninden kız olmak, okul türü değişkeninden fen lisesinde öğrenim görüyor olmak ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak tüm değişkenlerin genel kariyer kaygısını yordadığı ve genel kariyer kaygısının %53'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazın incelendiğinde kariyer kararı ve kariyer kararı vermeyi konu alan araştırmaların da benzer sonuca ulaştığı görülmüştür (Hawkins ve diğerleri, 1977; Campagna, Curtis, 2007; Mojgan, Kadir ve Soheil, 2011; Vignoli, 2015; Nalbantoğlu Yılmaz, Çetin Gündüz, 2018; Şama, 2020). Şeker'in (2021) kariyer kararsızlığının yordayıcısı olarak iyi oluş ve kariyer kaygısı isimli araştırmasının sonuçları incelendiğinde kariyer kaygısının kariyer kararsızlığını yordadığı sonucuna ulaşması da çok önemlidir. İlgili araştırma sonuçlarına göre kariyer kararsızlığı ile kariyer kaygısının birbiri ile oldukça yakından ilgili olduğu sonucuna ulaşılabilir.

İlgili alan yazın incelendiğinde Yılmaz ve Bedel'in (2021) lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarını açıklamada kariyer denetim odağı ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların rolü isimli çalışmalarında meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların mesleki kararsızlığın yordayıcı değişkeni olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Ciminli'nin (2023) Ortaöğretim öğrencilerinin kariyer kaygılarının yordayıcıları olarak mükemmeliyetçilik ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar isimli çalışmasında meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların kariyer kaygısının yordayıcısı olduğu sonucuna ulaştığını görmekteyiz. Buradan hareketle yapılan çalışmanın hem mesleki kararsızlık değişkeni ile hem de meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar

bağlamında çıkan sonucun ilgili alanyazın ile örtüştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmada görülmüştür ki, lise öğrencilerinin kariyer kaygısı düzeyleri mesleki kararsızlık, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar, cinsiyet değişkeninden kız olmak ve okul türü değişkeninden fen lisesinde okuyor olmak ile açıklanabilir.

5.2. SONUÇ

Bu araştırmanın sonucunda;

- Kız lise öğrencilerinin erkek lise öğrencilerine göre daha yüksek kariyer kaygı düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
- Fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin diğer okul türlerinde (Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Mesleki ve Teknik Lise, Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Lisesi) öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksek kariyer kaygı düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
- Lise öğrencilerinin yaşadıkları mesleki kararsızlık durumları ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları, kariyer kaygısı aile etkisine yönelik alt boyutu üzerinde anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur. Yordayıcı değişkenlerin kariyer kaygısı aile etkisine yönelik alt boyutu varyansının %31'ini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Lise öğrencilerinin yaşadıkları mesleki kararsızlık durumları, cinsiyet açısından kız olmaları ve okul türüne göre fen lisesinde okuyor olmaları, kariyer kaygısı meslek seçimine yönelik alt boyutu üzerinde anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur. Yordayıcı değişkenlerin kariyer kaygısı aile etkisine yönelik alt boyutu varyansının %47'sini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Lise öğrencilerinin yaşadıkları mesleki kararsızlık durumları, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları, cinsiyet açısından kız olmaları ve okul türüne göre fen lisesinde okuyor olmaları kariyer kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur. Yordayıcı değişkenlerin kariyer kaygısı düzeyindeki varyansın %53'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.3. ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın sonuçları ile ilgili, alanda çalışan öğretmenlere,

psikolojik danışmanlara ve akademisyenlere öneriler bulunmaktadır.

- Lise son sınıf öğrencileri kariyer gelişimi açısından kritik bir dönemden geçmektedirler. Lise öğreniminin sonuna gelinmesi ile bir üst öğrenim kurumuna veya bir meslek ile iş yaşamına girilen bu dönemde öğrencilerin hayatlarını olumsuz etkileyebilecek kararlar alabilmektedirler. Bu dönemde öğrencilerin gerçekçi kararlar alabilmeleri ve yaşayabilecekleri kariyer kaygılarının önüne geçilebilmesi amacıyla çeşitli eğitim programları (psikoeğitim grupları, eğitsel gruplar) uygulanabilir.
- Gelişen teknoloji ve sosyal yapı içerisinde meslekler ve kariyer planlarının da değişime uğradığı gözlenmektedir. Bu değişime adaptasyon noktasında öğrencilere meslek ve kariyer rehberlik programlarının daha kapsamlı ve detaylı uygulanması önerilebilir.
- Kariyer kaygısının önlenmesi amacıyla öğrencilere okul dışında yardım alabilecekleri kurumların varlığının belirtilmesi ve kurumlar arası iş birliği protokolleri yapılabilir. Bu iş birliklerine belediyelerin istihdam ofisleri, il-ilçe iş kurumu müdürlükleri ve üniversitelerin kariyer ofisleri örnek olarak verilebilir.
- Araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerin kariyer kaygı düzeyleri erkek öğrencilerden anlamlı şekilde daha yüksektir. Kız öğrencilerin üzerlerindeki stres ve zorlamayı azaltmak ve toplumsal cinsiyet rollerinin meslek ve kariyer tercihi üzerindeki kalıp yargıların kırılması amacıyla toplumsal cinsiyet rolleri üzerine çalışmalar yapılabilir.
- Araştırma sonuçlarına göre Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin kariyer kaygı düzeyleri Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Spor Lisesi ve Güzel Sanatlar Lisesinde öğrenim gören öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu durumda belirli bir alanda mesleki, sportif veya sanatsal yeteneklerinin farkında olan öğrencilerin kendilerini tanıma noktasındaki farkındalık düzeylerinin yüksek olması kariyer planlarını belirgin hale getirdiğini söyleyebiliriz. Buradan hareketle Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin ilgi, yetenek ve değerlerini tanımaları noktasında yapılacak olan mesleki rehberlik çalışmalarının sayısı artırılabilir.
- Alanda çalışan psikolojik danışman/rehber öğretmenler okullarında kariyer kaygısı yaşayan öğrencilerine yönelik meslek kararı verme becerileri geliştirmeleri yönünde mesleki-eğitsel ve kişisel rehberlik çalışmalarını düzenleyebilirler. Ayrıca mesleki karar verme becerilerini geliştirmek için öğrencilerin meslek seçimine

ilişkin akılcı olmayan inançlarının belirlenmesi ve bu inançların daha gerçekçi ve akılcı düşünceler ile değiştirilmesi önerilebilir. Yapılacak bu çalışmalarda kız öğrencilerin kariyer kaygı durumlarının daha yüksek olduğu sonucundan hareketle uygulanacak eğitimlerde toplumsal cinsiyet ve meslek-cinsiyet ilişkisi özellikle vurgulanabilir.

- Araştırma kapsamındaki alanyazın incelendiğinde kariyer kaygısı kavramını genellikle kariyer kavramını ayrı kaygı kavramını ayrı inceleyen çalışmaların olduğu görülmüştür. Kariyer kaygısı kavramını inceleyen çalışmaların son yıllarda arttığı gözlenmiştir. Benzer şekilde kariyer kaygısı üzerine yapılacak çalışmaların artırılması alanyazında araştırmalar arası karşılaştırma olanağını arttıracığı söylenebilir.
- Bu çalışmada lise son sınıf öğrencilerinin kariyer kaygılarına kesitsel olarak yaklaşılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda boylamsal araştırmalar yapıp bireylerin kariyer kaygısı süreçlerini daha detaylı anlamlandırma olanağı oluşabilir.
- Bu çalışma lise son sınıf öğrencilerine yönelik olması nedeniyle öğrencilerin kariyer kaygısı puan ortalamaları diğer sınıf ortalamalarından farklılık göstermiş olabilir. Bu durum araştırmanın sınırlılıkları arasında da yer almaktadır. Farklı sınıf seviyesinde bulunan farklı örneklerle çalışmalar zenginleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Adegün, A.O. ve Aremu, O. (2013). The effectiveness of career development and cognitive reframing therapy on irrational career thoughts in secondary school students in Ogun State, Nigeria. *At the African Symposium* 13 (2), 94-103.
- Adler, A. (2014). *Bireysel Psikoloji*. Kişilik Kuramlarına Giriş. Psikoloji Basın.
- Agi, W. ve Amadi, N.V. (2019). Effect of psychological indices on adolescents' dysfunctional career decision making in rivers state, nigeria: implications for career counselling. *International Journal of Innovative Social and Science Education Research* 7(3),38-4.
- Akbaş, M. G. (2019). *Lise öğrencilerinin kariyer kaygısı üzerine bir araştırma: Antalya ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Akıncı, A. Y. (2022). Anadolu lisesi öğrencilerinin yirmi birinci yüzyıl becerileri ve kariyer kaygısı. *Sciences (Joshas Journal)*, 8(57).
- Akkoç, F. (2012). Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile kariyer inançları arasındaki ilişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 49-70.
- Albayrak Kaymak, D. (1985). *Spielberg sınav kaygısı envanterinin Türkçe formunun geliştirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi. İstanbul.
- Alpar, R. (1997). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemlere Giriş-1* Kültür Ofset, Ankara.
- Arslan, E. ve Demir, H. (2020). The effect of decision-making styles of managers on employees' motivation and performance. *Kocatepe İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 115– 131.
- Arulmani, G., Van Laar, D. ve Easton, S. (2003). The influence of career beliefs and socio-economic status on the career decision-making of high school students in India. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 3, 193-204.
- Aydemir, L. (2017). Lise öğrencilerinin meslek seçimindeki kararsızlıklarına etki eden faktörler (Trabzon örneği). *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (10), 651-664.

- Aygün, M. (2014). *Öğrencilerin yaşam amaçlarıyla gelecek kaygısı arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Aygün, M. (2020). Spor lisesi ve düz lise öğrencilerinin kariyer kaygısı ve bilinçli farkındalıklarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 22(4), 90-100.
- Aytaç, S. (2005). *Çalışma Yaşamında Kariyer Yönetimi Planlaması Geliştirilmesi Sorunları*, (2.Baskı). Bursa: 4 Nokta Matbaacılık Ltd. Şti.
- Aytaç, S. ve Keser, A. (2017). *Çalışma Yaşamında Kariyer* (3. Baskı). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Bacanlı, F., (2012). kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 86-95.
- Bian, X. (2021), Career indecision: an integrative review and research agenda. *European Journal of Training and Development*, 47(1/2), 166-182.
- Bingöl, D. (2006). *İnsan Kaynakları Yönetimi*, (6.Baskı), İstanbul: Arıkan BasımLtd. Şti.
- Boo, S., Kim, M. ve Kim, S. H. (2022). The relationship among undergraduate students' career anxiety, choice goals, and academic performance. *Journal of Hospitality and Tourism Education*, 34(4), 229-244.
- Boo, S., Wang, C. ve Kim, M. (2021). Career adaptability, future time perspective, and career anxiety among undergraduate students: A cross-national comparison. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 29, 100328.
- Boztepe, D. (2016). *Ebeveyn beklentilerinin sınav kaygısı üzerindeki etkisi: lise son sınıf öğrencilerine yönelik bir değerlendirme* (Doktora Tezi) İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Brown, D. (1990). *Trait and Factor Theory*. In S. Dç Brown Associates (2nd ed., pp 13-37). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Brown, D. (2002). *Career Choice And Development*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Brown, J. E. ve Mann, L. (1990). Aile yapısı ve süreç değişkenleri ile ergen karar verme arasındaki ilişki. *Ergenlik Dergisi*, 13 (1), 25-37.

- Brown, S. D. ve Lent, R. W. (Ed.). *Handbook Of Counseling Psychology* (238-280). New York: Wiley.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş.ve Demirel, F., (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Campagna, C.G. ve Curtis, G.J. (2007). So worried I don't know what to be: Anxiety is associated with increased career indecision and reduced career certainty. *Australian Journal of Guidance and Counseling*, 17, 91-96.
- Charokopaki, A. ve Argyropoulou, K. (2019) Optimism, Career Decision Self-Efficacy and Career Indecision among Greek Adolescents. *Education Quarterly Reviews*, 2(1), 185-197.
- Chi-Ching, E. Y. (1992). Perceptions of external barriers and the career success of female managers in Singapore. *The Journal of Social Psychology*, 132(5), 661-674.
- Ciminli, A. (2023). Ortaöğretim kurumlarının kariyer kaygısının yordayıcıları olarak mükemmeliyetçilik ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 35-43.
- Corbishley, M. ve Yost, E. B. (1989). Assessment and treatment dysfunctional cognitions in career counseling. *Career Planning And Adult Development Journal*, 5, 20–26.
- Corey, G. (2001). *The Ory and Practice Of Counseling and Psycho Theraphy*. Pasific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Corkin, D., Arbona, C., Coleman, N. ve Ramirez, R. (2008). Dimensions of career indecision among Puerto Rican college students. *Journal of College Students Development*, 49, 81-94.
- Coşgun, H. (2019). *Kariyer karar verme grup rehberliği programının öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisinin incelenmesine yönelik bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Cramer, S. H., Herr, E. L. ve Niles, S. G. (2004). Career guidance and counseling through the life span. Boston, MA: Pearson Education Inc.
- Cüceloğlu, D. (2006). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çakır, M. A. (2004). Mesleki karar envanterinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 1–14.

- Çalı, O. ve Doğar, Y. (2021). Spor lisesi öğrencilerinin kariyer kaygılarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1).
- Çalık, T. ve Ereş, F. (2006). *Kariyer Yönetimi Tanımlar, Kavramlar, İlkeler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çetin Gündüz, H.ve Nalbantoğlu Yılmaz, F. (2016). Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışması, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 1008-1022.
- Çınar, Ç. (2011). *Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında benlik algısının önemi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Daniels, L. M., Clifton, R. A., Perry, R. P., Mandzuk, D.ve Hall, N. C. (2006). Student teachers' competence and career certainty: The effects of career anxiety and perceived control. *Social Psychology of Education*, 9, 405-423.
- Daniels, L. M., Stewart, T. L., Stupnisky, R. H., Perry, R. P. ve Lo Verso, T. (2011). Relieving career anxiety and indecision: The role of undergraduate students' perceived control and faculty affiliations. *Social Psychol Educational*, 14, 409-426.
- Demir, A. (2020). Toplumsal cinsiyet algısı ve kariyer kararsızlığı: Sinop örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8 (22), 1-17.
- Dursun, A. ve Kara, A. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinde kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcısı olarak kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve kariyer seçiminde aile etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(1), 39-55.
- El-Hassan, K. ve Ghalayini, N. (2020). Parental attachment bonds, dysfunctional career thoughts and career exploration as predictors of career decision-making self-efficacy of Grade 11 students. *British Journal of Guidance and Guidance*, 48(5), 597-610.
- Ellis, A. (1995). *Cognitive and constructive psychotherapies: Theory*. New York: Springer.
- Eraslan-Çapan, B. veKorkut-Owen, F. (2018). Ortaöğretim öğrencilerinin mesleğe ilişkin akılcı olmayan düşünceleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (47), 360-386.
- Ergen, Y. (2019). Popüler kültürün popüler rol modelleri youtuberlar: İlköğretim çağındaki özel okul öğrencileri üzerine bir araştırma. *İnsan ve Toplum*, 9(1), 117-154.

- Fuqua, D.R., Newman, J. L. ve Seaworth, T.B. (1988). Relation of state and trait anxiety to different components of career indecision. *Journal of Counseling Psychology*, 35(2), 154-158.
- Fuqua, DR, Seaworth, TB ve Newman, JL (1987). The relationship between career indecision and anxiety: A multivariate review. *Professional Behavior Journal*, 30 (2), 175-186.
- Geçtan, E. (2013). *Psikodinamik Psikiyatri Ve Normal Dışı Davranışlar*(21. Baskı).İstanbul:Metis Yayınları.
- Geçtan, E. (2017). *Psikanaliz ve Sonrası* (16. Baskı).İstanbul: Metis Yayınları.
- Gençtan, E. (1997). *İnsan Olmak*(167-168).İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güçray, S. S. (2003). The analysis of decision making behavior sand perceived problem solving skills in adolescents. *Turkish Online Journal of Educational Technology-Tojet*, 2(2), 29-37.
- Güler, D. (2012). *Lise son sınıf öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ve anne-baba tutumları ile sınav kaygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Güneş, A. ve Owen, F. K. (2021). Anadolu lisesi öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarının akademik erteleme ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 499-529.
- Gürkan, U. ve Beler, S. N. (2021). Lise düzeyindeki öğrencilerin korona virüs fobisinin okula yönelik tutum ve kariyer kaygılarına etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 35-61.
- Hamamcı, Z. ve Çoban, A. (2007). Mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 3(27), 31-42.
- Hartung, P. J., Porfeli, E. J., ve Vondracek, F. W. (2005). Child vocational development: A review and reconsideration. *Journal of Vocational Behavior*, 66(3), 385-419.
- Hawkins, J. G., Bradley, R. W. ve White, G. W. (1977). Anxiety and the process of deciding about a major and vocation. *Journal of Counseling Psychology*, 24(5), 398.

- Hechtlinger, S., Levin, N.ve Gati, I. (2019). Dysfunctional career decision-making beliefs: A multidimensional model and measure. *Journal of Career Assessment*, 27(2), 209-229.
- İlhan, A.H. ve Yüksel-Şahin, F. (2023). Lise öğrencilerinin kariyer kararlarının ve kariyer kaygılarının, kariyer yapılandırılmalarına, sorumluluk duygusuna ve davranışına göre incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 64, 429-453.
- Jamali, Y., Araqi, V. ve Kalantarkousheh, S.M. (2015). Allameh Tabataba'i dysfunctional career thoughts at university, the function of procrastination and unstable career. *European Journal of Natural and Social Sciences*, 4,(1,) , 57-65.
- Jones, R.N. (1982). *The Theory and Practice Of Counseling Psychology* (Çev. F. Akkoyun ve Ark.). Cassell Educational Limited.
- Karakaş,U. (2019). *Spor lisesi öğrencileri ile diğer lise öğrencilerinin demografik ve kişilik özellikleri bağlamında kariyer kaygılarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Gedik Üniversitesi,İstanbul.
- Kaur, S., ve Raji, N. S. (2017). Career beliefs of adolescents in relation to their family environment. *International Research Journal of Commerce Arts and Science*, 8(5), 220-233.
- Kayadibi S. (2019). *Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kayadibi, S. ve Kırdök, O. (2020). Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 372-388.
- Kelly, K.R. ve Shin, Y.J. (2009). Relationship between neuroticism and negative career thoughts and feelings with lack of knowledge. *Journal of Career Evaluation*, 17 (2), 201-213.
- Kepir, D. (2011). *Üniversite adaylarında meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar, mesleki olgunluk ve umut düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Kesici, Ş. (2007). Ortaöğretim öğrencilerinin anne baba tutumlarının ve rehberlik ihtiyaçlarının mesleki karar verme zorluklarını yordaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 329-339.
- Kıdır, B. (2010). *Üniversite son sınıf öğrencilerinde işsizlik kaygısı: psikolojik etmenler açısından bir inceleme* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Kierkegaard, S. (2003). *Kaygı Kavramı* (Çev. Türkler Armaner). Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Kleiman, T., Gati, I., Peterson, G., Sampson, J., Reardon, R. ve Lenz, J. (2004). Dysfunctional thinking ve difficulties in career decision making. *Journal of Career Assessment*, 12, 312-331.
- Köknel, Ö. (2014). *Kaygıdan Korkuya* (1. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Krumboltz, J. D. (1994). The career beliefs inventory. *Journal of Counseling and Development*, 72, 424-428.
- Kutluca, V. (2020). *Lise öğrencilerinin sosyal medya tutumları ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2008). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2009). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. (2014). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş* (6.Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. (2017). *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Manav, F. (2011). Kaygı kavramı. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 5(9), 201-211.
- Mann, L., Harmoni, R. ve Power, C. (1989). Adolescent decision making: The Development of Competence. *Journal of Adolescence*, 12 (3), 265 – 278.
- Mau, W. C. (2001). Assessing career decision-making difficulties: A cross-cultural study. *Journal of Career Assessment*, 9, 353-364.

- Miller, A. D. ve Rottinghaus, P. J. (2014). Career indecision, meaning in life, and anxiety: An existential framework. *Journal of Career Assessment*, 22(2), 233-247.
- Mitchell, L. K. ve Krumboltz, J. D. (1984). Research on human decision making: Implications for career decision making and counseling. *Handbook of Counseling Psychology*, 238-280.
- Mojgan, F.H., Kadir, R.A. ve Soheil, S. (2011). The relationship between state and trait anxiety and career indecision of undergraduate students. *International Education Studies*, 3, 31-135.
- Nalbantoğlu-Yılmaz, F. ve Çetin-Gündüz, H. (2018). Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1585-1602.
- Ogbuanya, T. C., Eseadi, C., Orji, C. T., Anyanwu, J. I., Ede, M. O. ve Bakare, J. (2017). Effect of rational emotive behavior therapy on negative career thoughts of students in technical colleges in Nigeria. *Psychological Reports*, 121(2), 356- 374.
- Osipow, S., Carney, C., Winer, J., Yanico, B. ve Koschier, M. (1976). A scale of educational-occupational indecision: A typological approach. *Journal of Professional Behavior*, 27, 233-244.
- Özakkaş, T. (2014). *Anksiyete Bozuklukları ve Tedavisi*. İstanbul: Acar Matbaacılık.
- Özgan, A. (2006). *Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki karar verme olgunluğu ile bazı kişilik özelliklerinin incelenmesi* (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Özgüven, N. (2012). Promethee Sıralama Yöntemi ile Özel Alışveriş Siteleri Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 195-201.
- Öztemel, K. (2019). *Kariyer Planlama ve Geliştirme*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, A. (2014). Sosyal kaygıyı açıklayan yaklaşımlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (48), 015-026.
- Özyürek, R. (2012). *Sosyal-Bilişsel Yaklaşımlar*. Yeşilyaprak, B. (Ed.). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya içinde (s 220-271). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özyürek, R. (2013). *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Kuramları: Çocuk ve Ergenler İçin Kariyer Rehberliği Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Patton, W. ve McMahon, M. (2006). *Career Development And Systems. Theory Connection Theory And Practice* (2. Edt.). Rotterdam: Sense Publishers.
- Pisarik, C. T., Rowell, P. C. ve Thompson, L. K. (2017). A phenomenological study of career anxiety among college students. *National Career Development Association*, 65, 339- 362.
- Roe, A. (1957). Early determinants of vocational choice. *Journal of Counseling Psychology*, 4, 212-214.
- Roe, A. (1956). *The Psychology Of Occupations*. New York: Wiley.
- Roll, T. ve Arthur, N. (2002). Beliefs in career counseling. *Natcon Papers 2002 Les Actes Du Conat*, 1-9.
- Sakalli-Uğurlu, N. (2003). Cinsiyetçilik: Kadınlara ve erkeklere ilişkin tutumlar ve çelişik duygulu cinsiyetçilik kurami. *Türk Psikoloji Yazilari*.6 (11-12), 1–20.
- Salman, N. (2018). *Kariyer kararı verme güçlüklerinin kariyer engelleri, kariyer karar verme öz yetkinliği ve karar verme durumu ile ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Samancı, F. T. (2014). *Ortaöğretim öğrencilerinin olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri ile gelecek beklentisi ve kariyer kaygısı ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Santos, P. J., and Ferreira, J. A. (2012). Career decision statuses among Portuguese secondary school students: A cluster analytical approach. *Journal of Career Assessment*, 20(2), 166-181.
- Santrock, J. W. (2015). *Yaşam Boyu Gelişim* (Çev. Ed. Galip Yüksel) (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Saraç, T. (2015). *Ahi Evran Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin gelecek kaygısı ve umutsuzluklarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Satan, A. (2014). Endüstri meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 40(40), 133-145.

- Saunders, D.E., Peterson, G.W., Sampson, J.P. ve Reardon, R.C. (2000). Career indecision, depression, and thinking. *Journal of Vocational Behavior*, 56, 288-298.
- Sayar, K. (2013). *Özgürlüğün Baş Dönmesi* (2. Basım). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Schnorr, D. ve Ware, H. W. (2001). Moving beyond a deficit model to describe and promote the career development of at-risk youth. *Journal of Career Development*. 27(4), 247-268.
- Sharf, R.S. (2010). *Applying Career Development Theory To Counseling* (5th ed). Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Sidiropoulou-Dimakakou, D., Argyropoulou, K., Drosos, N. ve Terzaki, M. (2012). Career beliefs of Greek and non-Greek vocational education students. *Creative Education*, 3(07), 1241.
- Siyez, D.M. (2012). *Gelişimsel Yaklaşımlar*. Yeşilyaprak, B. (Ed.). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya içinde (s. 172-219). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Söner, O. ve Yılmaz, O. (2022). Kişilik özellikleri, ergenlerin kariyer kaygısını ve kariyer kararları verme öz yeterliliğini nasıl etkiler? *Öğretmen Eğitimi ve Yaşam Boyu Öğrenme Dergisi*, 4 (2), 110-123.
- Spielberger C. D. (1983). *State-trait Anxiety Inventory (Form Y) Manual*. Redwood City, CA: Mind Garden.
- Spielberger, C. D. (1966). *Theory and research on anxiety in spielberger C. D. (Ed.). Anxiety And Behavior*. New York: Academic Press.
- Sukiennik, D., Bendat, W., Raufman, L., ve Sikiennik, D. (2013). The career fitness program: Exercising your options. *Pearson Education*.
- Suna, H. E., Gelbal, S. ve Özer, M. (2020). Fen lisesi öğrencilerinin sosyoekonomik arkaplanı ve yükseköğretime geçişteki tercihleri. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(3), 356-370.
- Super, D. E. (1980). A life-span, life-space approach to career development. *Journal Of Vocational Behavior*, 16(3), 282-298.

- Super, D. E. (1990). *A Life span, life-space approach to career development. In career choice and development*, 2nd ed. (Eds D Brown, L Brooks):197–261. San Francisco, Jossey–Bass.
- Sürücü, M. (2011). *Mesleki seçim hedeflerinin kariyer engelleri ve sosyal bilişsel değişkenler tarafından yordanmasına ilişkin bir model sınaması*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şahin, M., Sarı, S. V., Duman, S., Kerimoğlu, U. ve Kocaman, T. (2015). Mesleki kararsızlığın yordanmasında kontrol odağı ve mantık dışı inançların rolü. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 5(43), 11-20.
- Şama, H. (2020). *Ergenlerin kariyer kaygısını yordamada aile desteği ve umudun rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Şeker, G. (2021). Kariyer kararsızlığının yordayıcısı olarak iyi oluş ve kariyer kaygısı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 262-275.
- Şeker, G. ve Kaya, A. (2019). Mesleki karar verme programının onuncu sınıf öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeyleri üzerinde etkililiğinin sınanması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(1), 457-476.
- Taş, M. A. ve Tortumlu, M. (2021). Sabır eğiliminin kariyer kaygısı üzerindeki etkisinde kararlılığın aracılık rolü. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1-17.
- Tekin, A. N. (2015). *Üniversite öğrencilerinde işsizlik kaygısı: Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Tokgöz, Ö. (2017). *Lise sınavlarına hazırlanan çocuklarda kaygı düzeyi, yaşam kalitesi ve ebeveyn tutumları açısından cinsiyetler arasındaki farkların incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Tuinstra, J., Van Sonderen, F. L. P., Groothoff, J. W., Van Den Heuvel, W. J. A., ve Post, D. (2000). Hollanda'daki ergenler arasında ergen karar verme anketinin güvenilirliği, geçerliliği ve yapısı. *Kişilik ve Bireysel Farklılıklar*, 28 (2), 273-285.
- Türk Dil Kurumu. (2023). <http://sozluk.gov.tr/> adresinden 08 Haziran 2023 tarihinde alınmıştır.

- Ulu, E. (2007). *Lise öğrencilerinin kariyer inançlarının bazı değişkenlere göre yordanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Ünal, N. (2014). *Planlı ve plansız ortopedi ameliyatlarının hastaların benlik saygısı, beden algısı ve durumluk kaygıları üzerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Vignoli, E. (2015). Career in decision and career exploration among French adolescents: The specific role of general trait anxiety and future school and career anxiety. *Journal of Vocational Behavior*, 89, 182-191.
- Xu, H. ve Bhang, C. H. (2019). The structure and measurement of career indecision: A critical review. *The Career Development Quarterly*, 67(1), 2-20.
- Yarman, A. ve Ünal, A. N. (2015). *Stratejik Karar Verme Boyutunda Bilgi Toplama/İşleme Amaçlı Karar Destek Sistemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yavrutürk, A. R. (2023). Fen lisesi son sınıf öğrencilerinin kariyer kaygıları ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1-11.
- Yeşilyaprak, B. (2012). *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığına Giriş*. Yeşilyaprak, B. (Ed.). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya içinde* (s. 2-39). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B. (2012). The Paradigm Shift Of Vocational Guidance And Career Counseling And Its Implications For Turkey: An Evaluation From Past To Future. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 11(4), 5-26.
- Yıldırım, A. (2014). *Yeni Türkçe Sözlük, İlkokul ve Ortaokullar İçin* (2.Baskı). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Yılmaz Erdem, A., ve Bilge, F. (2008). Lise öğrencileri için meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 95-114.
- Yılmaz, N. (2019). *Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarını açıklamada kariyer denetim odağı ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların rolü* (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Yılmaz, N. ve Bedel, A. (2021). Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarını açıklamada kariyer denetim odağı ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların rolü. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(34), 1023-1046.

Zunker, V. G. (2002). *Career Counseling: Applied Concepts Of Life Planning*. USA: Brooks/Cole.

EKLER

EK 1. Millî Eğitim Bakanlığı Anket İzni

EK 2. Valilik Oluru

EK 3. Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu İzni

EK 4. Kariyer Kaygısı Ölçeği İzni

EK 5. Mesleki Karar Envanteri İzni

EK 6. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği İzni

EK 7. Kişisel Bilgi Formu

EK 8. Kariyer Kaygısı Ölçeği

EK 9. Mesleki Karar Envanteri

EK 10. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği

EK 1. Millî Eğitim Bakanlığı Anket İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

GÜNLÜDÜR

Sayı : E-59090411-44-49198508
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Ziya DEMİR)

09.05.2022

KIRŞEHİR AHI EVREN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.02.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Valilik Makamının 06.05.2022 tarihli ve 49129019 sayılı oluru.

Valilik Makamının Anket ve Araştırma İzni konulu ilgi (b) oluru ve kullanılması uygun görülen ölçme araçlarının Müdürlüğümüzce mühürlenmiş örnekleri ekte gönderilmiştir.

İlgi (a) genelgenin 28. maddesinde; "Araştırma uygulama izni alan kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve araştırmacılar tamamladıkları bilimsel araştırma ile ilgili sonuç raporlarını, izni aldıkları ilgili birime çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde göndereceklerdir." ifadesi yer almaktadır.

Olur gereğince işlem yapılması ve araştırma sonuç raporunun ekte sunulan örneğe göre Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şubesine gönderilmesi hususlarında gereğini arz ederim.

Abdurrahman ENSARİ
İl Millî Eğitim Müdürü a.
Şube Müdürü

Ek:
1- Valilik Oluru (1 Sayfa)
2- Rapor Örneği
3- Ölçekler

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Bırbırdirek Mah. İnanç Otken Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi için : Aykut ÇELİK
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : Büro Hizmetleri
Kop Adresi : mebihs01.kop.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

EK 2. Valilik Oluru

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-49129019
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Ziya DEMİR)

06/05/2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Karşehir Abi Evran Üniversitesinin 15.04.2022 tarihli ve 414507 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 06.05.2022 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarında Mesleki Kararsızlık ve Akılcı Olmayan İnançların Rolü
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : İstanbul
Araştırma Yapılacak Kişiler : Lise Öğrencileri
Araştırmanın Süresi : 2021 - 2022 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
06/05/2022
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (5 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Bu belge görsel elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İnanç Öktem Cad. No: 1 Sarıyer/İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meh-sbys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi İçin : Aykut ÇELİK
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Uzman : Büro Hizmetleri
Kep Adresi : meb@milli.kop.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Belgenin görsel dijital imza ile imzalandığına dair doğrulama bilgisi: a32e-c8e9-3c15-a994-43cb

EK 3. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu İzni

	KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL DEĞERLENDİRME VE KARAR FORMU		
Değerlendirme Talebinde Bulunan Kişi/Kurum	Ziya DEMİR		
Değerlendirme Başvuru Tarihi	01.06.2022		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Eserin/Araştırmanın Adı	Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarında Mesleki Kararsızlık ve Akılcı Olmayan İnançların Rolü		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Araştırma/Ölçek/Anket/Görüşme Formu			
Değerlendirmeyi Yapan Etik Kurul	KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU		
Değerlendirme Toplantı Bilgileri	Yeri	Tarihi	Saati
	İİBF Toplantı Salonu	07.07.2022	11:00
Karar No	Karar Tarihi	07.07.2022	
	Karar No	2022/05/05	
Karar Sonucu	☒ Kabul	☒ Oybirliği	
		☐ Oy Çokluğu	
	☐ Ret	☐ Oybirliği	
		☐ Oy Çokluğu	

Etik Kurulumuz, yukarıda başvuru bilgileri yer alan eser/araştırma için toplanarak bilimsel araştırmalar ve yayın etiği açısından değerlendirme yapmış ve aşağıda gerekçesi açıklanan karar(lar)ı almıştır:

Karar ve Gerekçesi

Ziya DEMİR' e ait "Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarında Mesleki Kararsızlık ve Akılcı Olmayan İnançların Rolü" başlıklı araştırmanın, bilimsel araştırmalar etiği açısından yapılan değerlendirme sonucunda kabulüne *oy birliğiyle karar verildi.*

**Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Nur ÇETİN**

(Form No: FB- 586 ; Revizyon Tarihi: / / ; Revizyon No:)

EK 4. Kariyer Kaygısı Ölçeği İzni

Postalarda arayın

Fwd: Vize ve final ödevim

hicran çetin

Alıcı: ben

11 Kas 2021 15:22

Merhabalar
Ölçeği etik kurallara uygun şekilde kullanabilirsiniz
Ölçeğe ilişkin bilgiler ektedir
İyi çalışmalar dilerim

2 EK - Gmail tarafından tarandı

kariyer kaygısı öl...
kariyer kaygısı.pdf

EK 5. Mesleki Karar Envanteri İzni

Postalarda arayın

Mesleki Karar Envanteri

ziya demir

16 Mar 2022 15:15

Merhaba, Ben Ahi Evran Üniversitesi'nde Yüksek Lisans Öğrencisiyim. Aynı zamanda Tuzla- Tepeören Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde Psikolojik Danışman olarak çalışmaktayım. "Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarında Mesleki Kararsızlık ve Akıcı Olmayan İnançların Rolü" isimli Yüksek Lisans Tez çalışmam için Ölçeğinizi kullanmak istiyorum. Ölçeğinizi benimle paylaşırsanız çok mutlu olurum. Emeğiniz için teşekkür ederim.

Saygılarımla, Ziya Demir

Mehmet Ali ÇAKIR

16 Mar 2022 15:52

54321 şeklinde puanlanıyor yüksek puan kararsızlık anlamında kolay gelsin

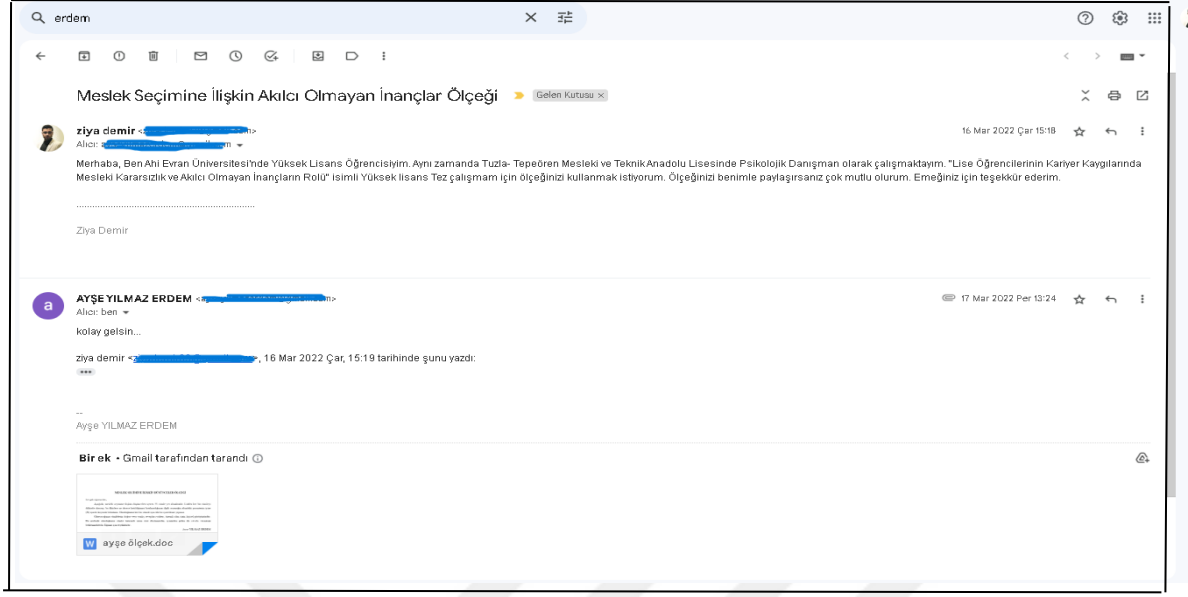
Bu e-posta mesajı ve içeriği kişiye özel ve gizli bilgiler içerebilir. Eğer mesajın muhatabı veya muhataba iletmekle yükümlü yetkili temsilcisi siz değilseniz, bu mesajı gözetmek, dağıtmak, açıklamak dahil olmak üzere herhangi bir suretle kullanmanız gerektiğini, aksine davranışınızın hukuka aykırılık teşkil edebileceğini bildiririz. Eğer bu mesajı yanlışlıkla aldysanız, lütfen göndericiye e-posta ile bildirerek siliniz.

This email and its contents may contain information that is privileged and confidential. If you are not an intended recipient, or the agent responsible for delivering this email to the intended recipient, you are hereby notified that any use, dissemination, distribution, or copying of this communication is strictly prohibited and may be unlawful. If you received this email in error, please notify the sender by replying to this email and delete the email sent in error.

Birek • Gmail tarafından tarandı

MESLEKİ KARAR ...

EK 6. Mesleki Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği İzni

EK 7. Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler,

Yürütmekte olduğum yüksek lisans tez çalışmam kapsamında bir dizi ölçme aracı, aşağıda yer almaktadır. Sizlerden bu formları dikkatlice okuyarak içten ve gerçekçi cevaplar vermeniz beklenmektedir. Bu durum araştırmanın geçerli ve güvenilir sonuçlar vermesi açısından oldukça önemlidir. Katkılarınız için teşekkür ederim.

ZiyaDEMİR

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı

Cinsiyetiniz:	Kız ( )	Erkek ( )	
Okulunuzun Türü:	Anadolu Lisesi( )	Fen Lisesi ( )	İmam Hatip Lisesi ( )
	Meslek Lisesi( )	Spor Lisesi ( )	Güzel Sanatlar Lisesi ( )

EK 8. Kariyer Kaygısı Ölçeği

	Kariyer Kaygısı Ölçeği Aşağıda kariyer kaygı durumunuza ilişkin ifadeler yer almaktadır. Lütfen bu ifadelere katılma derecenizi ilgili paranteze (x) işareti koyarak belirtiniz.	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Ailemin mesleki planlarımı anlamayacağı konusunda endişe duyuyorum.					
5	Üniversitede eğitim almak istediğim alanı aileme söyleme fikri içimde sıkıntıya yol açıyor.					
6	Meslek seçimi yapma düşüncesi çok fazla gerilmeme neden oluyor.					
7	Mesleki geleceğimi düşündüğümde huzursuzlanıyorum.					
12	Seçeceğim meslekte mutlu olup olamayacağımı düşündüğümde kendimi gergin hissediyorum.					
13	Seçeceğim mesleğin bana uygun olup olmayacağı düşüncesi beni tedirgin ediyor.					
14	Gelecekte istediğim mesleği yapamayacağımdan kaygılanıyorum.					

EK 9. Mesleki Karar Envanteri

	Mesleki Karar Envanteri Aşağıda mesleki karar durumunuza ilişkin ifadeler yer almaktadır. Lütfen bu ifadelerin sizin için uygunluk derecenizi ilgili paranteze (x) işareti koyarak belirtiniz.	Bana çok uygun	Bana biraz uygun	Kararsızım	Bana pek uygun değil	Bana hiç uygun değil
1	Kişiliğime en uygun olan mesleğin ne olduğunu bilmiyorum.					
2	Birçok meslek ilgimi çekiyor, bunlar arasından hangisini seçeceğimde güçlük çekiyorum					
3	Sevdiklerime karşı gelmekten çekindiğim için herhangi bir meslek kararı vermiş değilim.					
11	İleride ne olmak/ ne yapmak istediğim sorulduğunda cevap vermekte zorlanıyorum.					
12	Mesleki tercihim nasıl uygulamaya koyacağım konusunda bilgi sahibi değilim.					
13	Seçeceğim meslek konusundaki kararım sık sık değişiyor					
27	Hangi alanlarda daha yetenekli olduğumu bilmiyorum.					
28	Hangi alanda daha başarılı olacağımı bilmiyorum.					
29	Hoşlandığım alanlarda yetenekli olup olmadığını bilmiyorum.					
30	Hangi alanın derslerinin daha çok hoşuma gittiğinden emin değilim.					

EK 10. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği

	Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Aşağıda meslek seçimine ilişkin düşüncelerinize yönelik ifadeler yer almaktadır. Lütfen bu ifadelere katılma derecenizi ilgili paranteze (x) işareti koyarak belirtiniz.	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Bir meslekte hoşlanıyorsam o mesleği mutlaka iyi yaparım.					
2	İnsan mesleğini tesadüfen seçer.					
3	Başarılı insan; yüksek gelirli ve saygın bir mesleği olan kişidir.					
19	Ne kadar değerli olduğumu göstermek için, girilmesi en zor bir mesleği ya da alanı seçmeliyim.					
20	Mesleğimde mutlaka çok başarılı olmalıyım.					
21	Meslek seçerken anne-babamın isteklerine karşı çıkmamalıyım; aksi halde cezasını ben çekerim.					
30	Sevdiğim bir mesleği seçersem ileride o mesleğin hiçbir etkinliğinden sıkılmam.					
31	Ne kadar uğraşsam da, doğru mesleği seçemeyeceğim.					
32	Zeki insanlar mutlaka iyi bir meslek sahibi olurlar.					
33	Bir mesleği seçmeden önce o mesleğin bana uygun olduğundan kesinlikle emin olmalıyım.					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Ziya DEMİR

Yabancı Dili: İngilizce

Eğitim Durumu

Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Mesleki Deneyim

Kırşehir Koleji Anadolu Lisesi, Kırşehir	2018-2020
Renk Rehberlik ve Kariyer Merkezi, Kırşehir	2019-2020
Tepeören Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, İstanbul	2020-(Hâlen)

Yayınlar:

Gençtanırım Kurt, D., Demir, Z. ve Kargı, T. (2022). Romantik İlişkilerde Ölümcül ve Besleyici Alışkanlıklar. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 12(64), 69–88.

Gençtanırım Kurt, D., Çetin, S., Kargı, T. ve Demir, Z. (2022). *Evlilikte yıkıcı alışkanlıklar ölçeği (EYAÖ): Seçim teorisi temelli bir ölçek geliştirme çalışması*23.Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sunulan bildiri, İstanbul.